

”Mä tosi paljon rinnastan sen muslimina olon siihen, että yrittää olla parempi ihminen.” – Laadullinen haastattelututkimus islamiin palanneista suomalaisista

Maria Meri-Tuulia Virtala

Valtiotieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Sosiaalityö
Maisterintutkielma
Tammikuu 2021

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Sosiaalitieteiden maisteriohjelma	
Tekijä – Författare – Author Maria Virtala			
Työn nimi – Arbetets titel – Title ”Mä tosi paljon rinnastan sen muslimina olon siihen, että yrittää olla parempi ihminen.” – Laadullinen haastattelututkimus islamiin palanneista suomalaisista			
Oppiaine/Opintosuunta – Läroämne/Studieinriktning – Subject/Study track Sosiaalityö			
Työn laji – Arbetets art – Level Maisterintutkielma		Aika – Datum – Month and year Tammikuu 2021	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 65
Tiivistelmä – Referat – Abstract Globalisaation seurauksena islam on levinnyt entisestään länsimaihin, ja siitä onkin tullut nopeimmin kasvava uskonto Euroopassa. Tästä Lähi-idän suurimmasta ja alinoma kasvavasta uskonnoista on muodostunut tunnelatautunut puheaine länsimaissa, ja siihen liittyy usein poliittista vastakkainasettelua lännen ja islamin välillä: halutaan erottaa meidät niistä toisista. Islam ei kuitenkaan ole enää kaukainen ilmiö vaan se on aiempaa merkityksellisempi myös monelle suomalaiselle. Se ei ole ainoastaan maahanmuuttajien uskonto vaan yhä useampi kantasuomalainen on vaihtanut uskonsa islamiin. Islamiin aikuisiällä kääntyneet ihmiset eivät kuitenkaan koe kääntyneensä uuteen uskuntoon vaan kokevat palanneensa luonnolliseen tilaansa, islamiin. Tässä maisterintutkielmassa pyritään tarkastelemaan, millainen islamiin palanneiden suomalaisten uskonnollisen kääntymisen muutosprosessi on ja miten se on vaikuttanut yksilön sosiaalisiin suhteisiin ja jokapäiväiseen elämään. Tutkielman tavoitteena on saada moninaisempaa kuvaa islamista sekä islamiin palanneista suomalaisista, jotta tämä ilmiö tulisi holistisemmin ymmärretyksi. Maisterintutkielma toteutettiin laadullisena haastattelututkimuksena, ja tutkielman aineisto koostui kuuden islamiin palanneen suomalaisen teema-haastattelusta. Tutkielman teoreettisena lähtökohtana käytettiin Rambon (1993) muutosprosessiteoriaa, joka jakaa uskonnollisen kääntymisen seitsemään vaiheeseen: kontekstiin, kriisiin, etsintään, kohtaamiseen, vuorovaikutukseen, sitoutumiseen ja seurauksiin. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä, jonka perusteella aineistosta syntyi kolme yläluokkaa. Luokat kuvaavat islamiin palanneiden elämäntilanteita, uskonnollisen kääntymisen muutosprosessia sekä sen vaikutuksia. Tutkimustulokset osoittivat, että haastatteluun osallistuneet islamiin palanneet olivat hyvin heterogeeninen ryhmä, joiden muutosprosesseissa oli tiettyjä yhtäläisyyksiä mutta samalla jokaisen prosessi ja kertomus oli kuitenkin hyvin ainutlaatuinen. Islamiin palaaminen näyttäytyi tutkimuksessa jatkuvana sosiokulttuurisena ja psykologisena prosessina, joka vaikutti yksilön ajatteluun, käyttäytymiseen ja jokapäiväiseen elämään. Muutosprosessien taustalla vaikuttivat moninaiset syyt ja elämäntapahtumat, joihin liittyi lapsuuden traumoja mutta myös hyvin vakaita elämäntilanteita. Tutkimustuloksien perusteella haastateltavat voitiin jakaa kahteen ryhmään: asteittain ja äkillisesti islamiin palaneisiin. Asteittain islamiin palanneiden prosessia voisi luonnehtia myös rationaaliseksi ja Rambon muutosprosessia kronologisemmin mukailevaksi. Islamiin äkillisesti palanneiden prosessi näyttäytyi puolestaan enemmän tunneperusteisena päätöksenä. Haastateltavien muutosprosessiin vaikuttivat niin elämäntilanteeseen liittyvät muutostarpeet kuin akuutit elämänkriisit ja eksistentiaaliset kysymyksetkin. Tärkeinä prosessiin vaikuttavina tekijöinä näyttäytyivät erityisesti erilaiset kohtaamiset ja ihmissuhteet muiden muslimien kanssa. Johtopäätöksenä voitaisiin todeta, että tutkimukseen osallistuneet islamiin palanneet kävivät läpi monimuotoista prosessia. Islamin koettiin merkittävän kokonaisvaltaista elämäntapaa, joka toi toiselle elämään tasapainoa, toiselle rauhaa, kolmannelle positiivista elämän pohjaa. Islamin koettiin vaikuttaneen omaan henkiseen kasvuun ihmisenä ja antaneen keinoja omien pulmakohtien työstämiseen. Huomionarvoista oli myös, kuinka ympäröivä maailma, eritoten vieraat ihmiset ilmensivät hyvin ikäviä asenteita. Lisäksi sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset sekä vieraat ihmiset alkoivat kohdella haastatteluun osallistuneita naisia ulkomaalaisina sen jälkeen, kun he olivat ottaneet huivin käyttöönsä. Nämä ennakkoluulot ja negatiivinen käyttäytyminen kuvastavat sitä, ettei valtaväestö osaa vielä suhtautua suomalaiseen muslimiin. Tästä johtuen on tärkeää lisätä tietoa islamista ja tuoda esiin muslimien sekä islamiin palanneiden moninaisia ääniä, jotta tieto ja ymmärrys tätä uskontoa kohtaan lisääntyisivät myös Suomessa.			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Islam, uskonnollinen kääntyminen, islamiin palaaminen			
Ohjaaja tai ohjaajat –Handledare – Supervisor or supervisors Maritta Törrönen			
Säilytyspaikka – Förvaringsställe – Where deposited HELDA - Helsingin yliopiston digitaalinen arkisto / HELDA - Helsingfors universitets digitala publikationsarkiv / HELDA - Digital Repository of the University of Helsinki			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSEN TAUSTA	4
2.1	MUSLIMIT JA ISLAMIIN PALANNEET SUOMESSA	4
2.2	ISLAMIA KOSKEVA KESKUSTELU JA ISLAMIIN SUHTAUTUMINEN SUOMESSA	6
2.3	AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA ISLAMIIN PALAAMISESTA	8
3	USKONNOLLINEN KÄÄNTYMINEN.....	12
4	TUTKIMUSKYSYMYS, AINEISTO JA MENETELMÄT	17
4.1	TUTKIMUSKYSYMYS	17
4.2	TEEMAHAASTATTELU JA AINEISTONKERUU.....	18
4.3	AINEISTON KUVAUS	21
4.4	LAADULLINEN TEORIAOHJAAVA SISÄLLÖNANALYYSI JA SEN TOTEUTUS.....	22
4.5	TUTKIMUSEETTISET KYSYMYKSET	26
5	ISLAMIIN PALANNEET SUOMALAISET	28
5.1	ELÄMÄNTILANNE ENNEN ISLAMIIN PALAAMISTA	28
5.2	ISLAMIIN PALAAMISEN MUUTOSPROSESSI	32
5.2.1	Elämänkriisi ja eksistentiaalinen tyhjiys	33
5.2.2	Kohtaamisten ja ihmissuhteiden merkitys	36
5.2.3	Islamiin sitoutuminen.....	40
5.3	ISLAMIN PALAAMISEN VAIKUTUKSET	42
5.3.1	Sisäinen muutos	43
5.3.2	Vaikutukset sosiaalisissa suhteissa ja kohtaamisissa	46
5.3.3	Muutokset arjessa.....	53
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	56
	LÄHTEET.....	61
	LIITEET	66

1 JOHDANTO

Suomalainen yhteiskunta on kokenut viimeisten vuosikymmenien aikana suuria kulttuurillisia muutoksia. Globalisaatio on tuonut mukanaan uusia mahdollisuuksia maailman pienetessä liikkuvuuden ja virtuaalisen todellisuuden lisääntyessä. Tämä kehityssuunta on vaikuttanut maiden väliseen muuttoliikkeeseen ja näin ollen myös erilaisten kulttuurien leviämiseen, mikä on puolestaan asettanut haasteita valtioiden kansallisille identiteeteille. (Dominelli 2010, s. 599.) Valtiot ovat enenevässä määrin riippuvaisia toisistaan monella tasolla - sosiaalisesti, kulttuurillisesti, väestöllisesti sekä taloudellisesti ja ekologisestikin. Kaikkia maailmassamme tapahtuvia muutoksia ei ole kuitenkaan mahdollista ennustaa etukäteen ja myös sosiaalitieteissä joudumme pysähtymään jatkuvasti uudenlaisten kysymysten äärelle. (Kananoja 2016.)

Yksi globalisaation seurauksena tulleista ilmiöistä on uskontojen laajempi leviäminen uusille alueille. Islam on tästä hyvä esimerkki, sillä se on kansainvälistymiskehityksen myötä levinnyt entisestään länsimaihin, ja siitä onkin tullut nopeimmin kasvava uskonto Euroopassa. Tästä Lähi-idän suurimmasta ja alinomaa kasvavasta uskonnosta on muodostunut jokseenkin tunnelatautunut puheenaihe länsimaissa, ja lisäksi siihen liittyy usein poliittista vastakkainasettelua lännen ja islamin välillä, erottaen meidät niistä toisista. (Mansson McGuinty, 2006, s. 4.) Islamista puhutaan usein hyvin yksiulotteisesti ja se liitetään helposti ääriajatteluun, josta hyvänä esimerkkinä on viimeisen vuoden ajan mediassa paljon esillä ollut teema Al-Holin suomalaisnaisista ja -lapsista, jolla viitataan suomalaisiin, islamiin kääntyneisiin naisiin, jotka ovat lähteneet osaksi islamilaista kalifaattia. Myös Lehtinen on kuvannut (2004, s. 244) median vaikutuksia lisääntyvässä islamiin kohdistuvassa negatiivisessa puheessa ja tuonut esiin tarpeen tunnistaa globalisoitumisen seurauksia kuten islamin lisääntyminen Suomessa.

Hämeen-Anttila (2014, s. 7) esittää, että vielä 1970-luvulla islamista ei juurikaan tiedetty Suomessa eikä sen ymmärtämisellekään nähty yleisesti tarvetta, ja yhä 1980-luvun lopussa Suomessa oli vain muutama tuhat muslimia. Yhdysvaltalainen Pewin tutkimuslaitos (2015) on sittemmin arvioinut, että Suomessa oli vuonna 2010 jo 40 000 muslimia, vuonna 2020 70 000 muslimia ja vuoteen 2050 mennessä vastaava luku kasvaisi 110 000:een (Pauha, 2018, s. 4; Pewin tutkimuslaitos, 2015).

Muslimit ovat näin ollen nykyisin kaukana ”niistä toisista” ja islam on aiempaa merkityksellisempi myös monelle suomalaiselle, sillä se ei ole ainoastaan maahanmuuttajien uskonto vaan yhä useampi kantasuomalainen on vaihtanut uskontonsa islamiin. Tämän seurauksena islamia ja muslimeita koskevan vuoropuhelun tarve on lisääntynyt ja islam uskontona sekä kulttuurina on tullut lähemmäs suomalaista yhteiskuntaa. (Martikainen 2008, s. 7, 65.) On tärkeää huomata, että islamiin aikuisiällä kääntyneet ihmiset eivät kuitenkaan koe kääntyneensä uuteen uskuntoon vaan kokevat palanneensa luonnolliseen tilaansa, islamiin. Tämä johtuu siitä, että muslimit ajattelevat, että kaikki ihmiset syntyvät muslimeina. (Lehtinen, 2004, s. 236.) Tässä tutkielmassa käytän edellä mainitusta syystä islamiin kääntyneistä termiä islamiin palanneet. Termi uskonnollinen kääntyminen on kuitenkin vakiintunut käsite uskontonsa vaihtaneesta henkilöstä, joten tulen käyttämään näitä kahta termiä rinnakkain, vaihdellen sen mukaan keskustellaanko tekstissä yleisesti uskonnollisesta kääntymisestä vai juuri islamiin palanneista henkilöistä eikä muiden uskontokuntien edustajista.

Sosiaalitieteissä keskustellaan paljon yllä mainituista ääriajattelusta islamiin liittyen mutta myös vähemmistöistä ja erityisesti maahanmuuttajista, jotka elävät kahden kulttuurin välissä. Tämä viimeksi mainittu saattaa aiheuttaa yksilölle sisäisiä haasteita sekä vaikeuksia sisäistää erilaisia tapoja hahmottaa maailmaa. Yhtä lailla islamiin palanneet joutuvat käymään läpi muutosprosessin uuden ja vanhan kulttuurin välillä, kokien mahdollisesti myös muutoksia läheisissä ihmissuhteissaan sekä haastavia kohtaamisia heitä ympäröivän yhteiskunnan kanssa. (Mansson McGuinty, 2006, s. 4.) Uskonnollinen kääntyminen ei myöskään tapahdu sosiaalisessa tyhjiössä vaan se on historiallista ja kontekstuaalista, niin ikään kahdensuuntainen vuorovaikutussuhde yksilön ja ympäristön välillä (Paloutzian, 2014, s. 1).

Sosiaalityön tehtävänä on toimia yhdenvertaisuutta sekä tasa-arvoa tukien ja näin ollen sosiaalitieteissä on keskeistä tunnistaa kulttuurisia jännitteitä sekä erilaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä, jotka vaikuttavat yksilön hyvinvointiin (Kananoja 2016). Uskonnollisen kääntymisen ymmärtämiseksi onkin pystyttävä hahmottamaan yhteiskunnan sosiokulttuurista rakennetta, ihmisten yksilöllisiä tekijöitä sekä näiden välistä vuorovaikutussuhdetta (Paloutzian, 2014, s. 1). Näen, että sosiaalityön keskeisiin tehtäviin kuuluu yhteiskuntapoliittinen toiminta ja näin ollen koen, että sosiaalityössä on tärkeä ymmärtää yhteiskunnallista keskustelua sekä hahmottaa yhteiskunnallisia

muutoksia ja ilmiöitä. Suomalainen yhteiskunta on nähty usein maallistuneena, mutta viime vuosina myös Suomi on alkanut muuttua monimuotoisempaan suuntaan niin uskonnollisesti kuin kulttuurisestikin.

Tämän tutkimuksen tarkoitus on näin ollen lisätä tietoa ja ymmärrystä islamiin palanneiden ihmisten tilanteesta Suomessa. Tavoitteenani on tarkastella islamiin palanneiden kokemuksia kääntymisprosessistaan moniulotteisesti, yksilön henkilökohtaisia ja moninaisia syitä ymmärtäen. Lisäksi pyrin tutkimaan, miten islamiin palaaminen on vaikuttanut yksilön sosiaalisiin suhteisiin ja arkeen sekä yhteiskunnan muiden jäsenten suhtautumiseen. Olen lisäksi kiinnostunut tarkastelemaan selittäviä tekijöitä islamin vetovoimalle suomalaisessa yhteiskunnassa. Koska suomalaisen sosiaalityön kontekstissa on tärkeä tunnistaa yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia ja rakenteita ja muslimien määrän kasvu muuttaa suomalaista yhteiskuntaa, on uskonnollinen kääntyminen myös ajankohtainen tutkimusaihe sosiaalitieteissä.

Olen opiskellut sosiaalityön pääaineopintojeni lisäksi pitkän sivuaineen Lähi-idän tutkimuksesta, mistä johtuen olin kiinnostunut tekemään maisterintutkielmani poikkitieteellisesti, sosiaalityön ja Lähi-idän tutkimuksen teemoihin liittyen. Minua kiinnostaa ihmisten erilainen tapa hahmottaa maailmaa ja se, mihin ihmiset perustavat arvonsa, tapansa ja toimintansa. Lisäksi olen kokenut tulkinnan näkökulmasta kiehtovana myös sen, miten toiset tulkitsevat nykyajan kontekstissa islamin pyhää kirjaa Koraania kirjaimellisesti, toiset maltillisemmin ja sen, miten muslimit eri maissa ja Suomenkin sisällä näkevät ja kokevat islamin. Islam näyttäytyy itselleni hyvin kokonaisvaltaisena uskontona, joka antaa ohjeita niin arkiseen elämään kuin sisäisenkin maailman todellisuuden moraali- ja arvokäsityksiinkin, jotka ovat usein hyvin syvään juurtuneita asioita ihmismielessä ja kehittyneet sen mukana minkälaisessa sosiaalisessa- ja kulttuurisessa ympäristössä on kasvanut. Näin ollen halusin tutkia ja ymmärtää sitä, miten suomalaiset ovat löytäneet islamin ja halunneet vaihtaa uskontonsa.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

2.1 Muslimit ja islamiin palanneet Suomessa

Suomessa pitkään asuneet muslimitaustaiset tataarit olivat 1960-luvulle asti Suomen ainoita muslimeita, mutta he ovat jääneet vuosien saatossa vähemmälle huomioille. Suomalaiset alkoivat kiinnittää huomioita islamiin varsinaisesti vasta 1990-luvulla somalipakolaisten Suomeen saapumisen myötä, ja samaan aikaan Euroopassa asuvat muslimit alkoivatkin huolehtia oikeuksistaan harjoittaa islamilaisia elämäntapoja niin moskeijoiden perustamisesta koulutukseen kuin lasten kasvatukseenkin liittyvissä kysymyksissä. (Martikainen, 2008, s. 71.) Tämän seurauksena myös uskonnollisuuden kenttä on käynyt läpi muutoksia, ja erityisesti nuoremmat sukupolvet ovat kohdanneet 1960-luvun jälkeen kasvavassa määrin uskonnon valitsemisessa painotusta yksilön omassa valinnassa, sosiaalisen paineen ja tradition sijaan. Lisäksi liikkuvuus on tuonut niin länsimaihin, kuin myös Suomeen, vaihtoehtoisia tapoja hahmottaa maailmaa erilaisten elämäkatsomuksien kautta. (Wohlrab-Sahr, 2006, s. 72.) Suomalaisten muslimien voidaan kuitenkin tänä päivänä ajatella koostuvan neljästä eri ryhmästä: tataareista, suomalaisista islamiin palanneista, maahanmuuttajista sekä maahanmuuttajien lapsista (Martikainen, 2008, s. 71).

Suomalaisten muslimien määrä alkoi kasvaa kiihtyvässä määrin 1990-luvulta alkaen ja muslimeista on tänä päivänä kasvamassa yksi suurimmista uskonnollisista vähemmistöistä Suomessa (Martikainen, 2008, s. 70). Vaikka Pewin tutkimuslaitos (2015) onkin arvioinut Suomessa asuvien muslimien määrän olleen vuonna 2010 jo noin 40 000, on muslimien tarkkaa lukumäärää mahdotonta arvioida, sillä kaikki muslimit eivät ole rekisteröityneinä uskonnollisissa yhdyskunnissa, jotka tilastoivat jäseniensä määriä. Muhammed (2011, s. 60) arvioi, että syy muslimien alhaiselle osallisuudelle yhdyskunnissa on se, etteivät muslimit liity islamilaisissakaan maissa yhdyskuntiin tai he saattavat kokevat epäluuloa näiden toimintaa kohtaan. Tärkeimpänä syynä maahanmuuttajien vähäiseen osallisuuteen uskonnollisessa järjestäytymisessä voi myös olla muslimien passivoituminen tai maallistuminen uskonnon harjoittamisessa. (Muhammed, 2011, s. 58–60.)

Islamiin palanneet eivät myöskään ole enää uusi ilmiö länsimaissa, vaikkakin he muodostavat vähemmistön eurooppalaisissa muslimiyhteisöissä. Islamiin palanneiden määrä vaihtelee muissa länsimaissa suuresti, samoin kuin varsinaisen muslimiväestönkin määrä. Hollannissa islamiin palanneiden määrän on arvioitu olevan 1,4–1,9 prosenttia miljoonan muslimin kokonaismäärästä, kun taas vastaava prosenttiluku suhteessa muslimien kokonaislukuun on arvioitu olevan Tanskassa 1,4 prosenttia ja Yhdysvalloissa 23 prosenttia. (Geelhoed, Staring & Schuurman, 2019, s. 2; Bergema & van San, 2019.) Islamiin palanneiden määrästä ei myöskään ole virallisia tilastotietoja Suomessa ja heidän lukumääränsä tilastointi on perustunut Lehtisen arvioon, joka oli vuonna 2007 noin 800–1000 islamiin palannutta henkilöä. Tästä määrästä Lehtinen on arvioinut 70 % olevan naisia. (Martikainen, 2008, s. 72.) Myöskään Suomen islamilaisen yhdyskunnan imaami Anas Hajjarin (2020) mukaan islamiin palanneista suomalaisista ei ole mahdollista saada tilastotietoja, sillä kyseiset henkilöt eivät käy vain yhdessä tietyssä islamilaisessa yhdyskunnassa, joten heidän lukumääräänsä ei ole pystytty tilastoimaan.

Muhammed esittää, että erityisesti naisten islamiin palaamiseen on vaikuttanut avioliitto muslimimiehen kanssa ja että islamiin palanneet suomalaiset nähdään maahanmuuttajia konservatiivisempina sekä heidän koetaan ottavan Koraanin teksti kirjallisemmin. Muhammed selittää tätä mielikuvaa sillä, että konservatiivisemmat islamiin palanneet ovat aktiivisesti esillä eri medioissa islamin puolestapuhujina. (Muhammed, 2011, s. 66–67.) Lehtisen näkemys on puolestaan, että islamin löytyminen avioliiton kautta on pohjoismainen ilmiö, mutta hän arvioi samalla, että yhä useampi islamiin palannut on löytänyt islamin äärelle aivan itse. Lehtinen selittää, että islamiin palaaminen on syvälinen prosessi ja muslimipuoliso saattaa vain olla ensimmäinen, joka tuo esiin islamista vastakkaista näkökulmaa kuin mitä media kertoo. (Lehtinen, 2004, s. 238.)

Lehtisen (2004, s. 236) näkemys on myös, että islamiin palanneet ovat hyvin heterogeeninen ryhmä eikä tyypillistä, yleistävää kuvaa islamiin palanneista ole mahdollista esittää. Islamiin palanneet ovat eri koulutustaustoista ja heidän islamin tulkintansa vaihtelevat yhtä lailla kuin muunkin muslimiväestön. Toinen saattaa myös palata islamiin nopeammin kuin toinen, mutta jokainen käy läpi oman henkisen prosessinsa, joka on mahdollisesti tiedostamattakin alkanut jo paljon ennen varsinaista islamiin palaamista. Geelhoed, Staring ja Schuurman (2019, s. 43) korostavat yhtenevää

näkemyistä islamiin palanneiden heterogeenisyydestä suhteessa islamin uskoon ja sen harjoittamiseen, samalla tavoin kuin ei muslimeita yleisestikään voida katsoa yhtenä homogeenisenä ryhmänä.

Lehtinen arvioi, että islamiin palanneiden määrän kasvuun vaikuttaa erityisesti suomalaisen yhteiskunnan arvomaailman ja perherakenteiden muutokset, islamin vahva esilläolo mediassa sekä tiedon lisääntyminen ja tavoitettavuus niin internetin kuin uskonnollisten lähteiden kautta, sillä myös Koraani on käännetty ymmärrettävämmiin suomen kielelle. Lisäksi hän nostaa suorien kontaktien lisääntymisen muslimien kanssa keskeiseksi tekijäksi maahanmuuton kasvettua huomasti viime vuosikymmenten aikana. Lehtisen mukaan käännyneiset ovat Suomessa vähemmistö, joka joutuu kohtaamaan negatiivisia ennakkoluuloja eikä valtaväestö osaa suhtautua suomalaiseen muslimiin, mikä puolestaan lisää riskiä vähemmistöön kuuluvien marginalisoitumiseen. (Lehtinen, 2004, s. 236–238.) Toisaalta van Nieuwkerk (2006, s. 5) nostaa esille tärkeän näkökulman liittyen siihen, että islamiin palanneiden on myös mahdollista murtaa yhteiskunnallisia ennakkoluuloja ja rakenteita toimimalla kulttuurisina ja poliittisina sovittelijoina muslimiyhteisöjen ja paikallisen yhteiskunnan välillä.

2.2 Islamia koskeva keskustelu ja islamiin suhtautuminen Suomessa

Islamiin palanneiden olosuhteisiin suomalaisessa yhteiskunnassa vaikuttavat paljolti nimenomaan yhteiskunnan asenteet ja suhtautuminen kyseiseen uskontoon. Islam on nykyään hyvinkin näkyvä osa suomalaista yhteiskuntaa ja muslimeita asuu ympäri Suomea. Lisäksi islamiin liittyvä vuoropuhelu on monen muun Euroopan maan tavoin lisääntynyt viimeisten vuosien aikana erityisesti maahanmuuton lisääntyessä.

Länsimainen ja islamilainen kulttuuri ovat olleet sidoksissa toisiinsa pitkään mutta tiedotusvälineiden luomat negatiiviset mielikuvat ovat lisänneet ongelmakeskeisyyttä puolin ja toisin. Eurooppalaisten muslimikuvaan liitetään helposti kehittymättömyys, pakolaisuus sekä terrorismi, kun taas länsimaalaiset näyttävät muslimimaailmalle kolonialismin harjoittajina, diktatuurin tukijoina ja luonnonvarojen viejinä.

(Muhammed, 2011, s. 11.)

Raittila ja Maasilta (2008, s. 225) ovat tarkastelleet vuonna 2007 muslimeita ja islamia käsitteleviä tai niihin viittaavia kirjoituksia sanomalehdissä, aikakauslehdissä sekä

televisiokanavilla keskittyen uutisiin ja dokumentteihin vuosina 1987, 1997 ja 2007. He esittävät tutkimuksensa perusteella, että suomalaiset muslimit tai Suomeen sopeutuminen olivat hyvin vähäisesti esillä vuosina 1987 ja 1997 sekä teemat esiintyivät vain 21 sanomalehtiartikkelissa vuonna 2007. Vuonna 1987 islam oli esillä pääsääntöisesti liittyen väkivaltaisuuksiin Lähi-idässä ja Filippiineillä. Kirjoituksissa käytettiin termiä kiihkomuslimit. Vuonna 1997 islamista löytyi vähiten uutisia ja aihealueet koskivat muita vuosia neutraalimpia teemoja kuten monikulttuurisuutta ja muslimien elämäntapoja. Vuonna 2007 puolestaan islamiin liittyvä uutisointi keskittyi taas Lähi-idän väkivaltaisuuksiin sekä mediassa käytettiin enemmän fundamentalismiin sekä ääriilikkeisiin viittaavia termejä islamista kerrottaessa. Vuonna 2007 journalismissa esiintyi kuitenkin jo muutamia kirjoituksia suomalaisista muslimeista. Heidän tutkimuksensa lopputulemana oli, että vaikka islam oli esillä lehdissä ja mediassa, islamista itse uskontona tai muslimeista sekä islamilaisesta kulttuurista kerrottiin hyvin vaatimattomasti. Loppujen lopuksi islam näyttäytyi hyvin yksipuolisena ja väkivaltaisena asiana, Suomen ulkopuolisena kysymyksenä. Poikkeuksina olivat kirjoitukset, jotka käsittelivät suomalaisia muslimeita, joita oli suhteellisen vähän eikä asiasta saanut tästä syystä monipuolista ja kattavaa kuvaa. (Raittila & Maasilta, 2008, s. 229–234.)

Suomessa on tehty myös niukasti mielipidetutkimuksia suomalaisten suhtautumisesta uskontoihin tai uskonnollisuuteen. Kirkon tutkimuskeskus teetätti vuonna 2008 kyselytutkimuksen suomalaisten uskonnollisesta suvaitsevaisuudesta. Tutkimus taustoitti, että suomalaiset kuuluvat monilta osin Euroopan vähiten uskonnollisiin maihin, vaikkakin vielä 2011 neljä viidesosaa suomalaisista kuului evankelisluterilaiseen kirkkoon. Tutkimuksen tulokset osoittivat kuitenkin, että suomalaiset suhtautuivat kielteisesti muslimeihin ja 52 % suomalaisista oli negatiivisia mielikuvia muslimeista. (Ketola, 2011, s. 71.)

Pewin tutkimuslaitoksen (2018, s. 61) vuonna 2017 teettämässä tutkimuksessa monet suomalaiset puolestaan ilmaisivat olevansa hyvinkin tietämättömiä islamista niin uskontona kuin siihen liittyvistä elämäntavoistakin, sillä 68 % suomalaisista ilmoitti tietävänsä vähän tai ei ollenkaan islamista. Lisäksi 35 % tutkimukseen osallistuneista suomalaisista kertoi tuntevansa henkilökohtaisesti islamia harjoittavan henkilön ja 66 % ilmoitti, että hyväksyisi muslimin perheenjäsenenään. Tutkimukseen osallistui

Suomessa 1498 henkilöä, joista 77 % ilmoitti olevansa kristittyjä mutta 1009 heistä ei harjoittanut uskontoaan. (Pewin tutkimuslaitos, 2018, s. 61–62, 165.) Tämä tutkimustulos antaisi viitteitä sille, että suomalaisten asenteet ovat muuttuneet suvaitsevaisempaan suuntaan kymmenen vuoden takaisesta Kirkon tutkimuskeskuksen mielipidetutkimuksen tilanteesta. Lisäksi Pewin tutkimuksen perusteella 93 % suomalaisista vastaajista hyväksyisi muslimin naapurina, mutta samalla 62 % ilmoitti kokevansa islamilaisten arvojen olevan yhteen sopimattomia Suomen kansallisten arvojen ja kulttuurin kanssa (Pewin tutkimuslaitos, 2018, s. 66). Tämä indikoisi sitä, että suomalaisten negatiiviset mielikuvat ja ajattelu islamin sopimattomuudesta suhteessa suomalaisiin arvoihin ja kulttuuriin johtuvat myös tiedon puutteesta. Tätä ajattelua tukee myös Raittilan ja Maasillan (2008) tutkimus, jonka perusteella lehdet ja media antavat vain vähän tietoa islamista ja luovat negatiivisia mielikuvia islamista yksipuolisen uutisoinnin vuoksi.

Tästä huolimatta, Wohlrab-Sahr (2006, s. 74) argumentoi kuitenkin islamiin palanneiden joutuvan ottamaan osaa islamin polarisoituneeseen historiaan vaihtaessaan uskontoa, halusivat he sitä tai eivät. Islamiin on länsimaissa liitetty vuosisatojen ajan kielteisiä mielikuvia ja se on nähty asiana, jota vastaan tulee taistella. Vaikkakin islamiin palaaminen on yksilöllinen valinta ja se liittyy ihmisen omaan elämäkertaan, islam ei ole neutraali valinta, ja se näkyy näin ollen niin yksilön muutosprosessissa kuin uskonnon vaihtamisen päätöksessään. (Wohlrab-Sahr, 2006, s. 72–74.)

2.3 Aiempia tutkimuksia islamiin palaamisesta

Uskonnollista kääntymistä on tutkittu hyvin holistisesti eri tieteenaloilla jo pitkään 1900-luvun alusta alkaen ja Paloutzian (2014, s. 209) esittää, että uskonnollista kääntymistä on tutkittu niin kauan kuin itse uskonnollisuuttakin on ollut. Kääntymistä on tutkittu niin suhteessa kristinuskoon, juutalaisuuteen kuin islamiinkin, mutta uusi trendi uskonnollisen kääntymisen tutkimuksessa kehittyi uudelleen 1960-luvulla. Paloutzian kuvaa kääntymistä merkitykselliseksi tutkimusaiheeksi, sillä siinä kiteytyvät kysymykset niin ihmisyydestä kuin ihmisen kyvystä muuttua, mikä tekee uskonnollisesta kääntymisestä hyvin poikkitieteellisen ja ajattoman tutkimuskohteen. Psykologian näkökulmasta kääntymisprosessia on tutkittu muun muassa ryhmäpaine-, kognitiivisten manipulaatio- ja kiintymyssuhdeteoroiden valossa. (Paloutzian, 2014, s.

209.) Hyödynnän tässä tutkimuksessa niin psykologian, sosiologian, sosiaalipsykologian kuin antropologiankin tutkimuksia ja kirjallisuutta, sillä kuten yllä mainittu, uskonnollinen kääntyminen on hyvin poikkitieteellinen ilmiö, jota on tarpeellista tarkastella moniulotteisesti ja holistisesti.

Islamiin palanneiden naisten kokemuksia islamista sekä naisten motivaatioita uskonnon vaihtamiseen on tutkittu laajasti ja van Nieuwkerk (2006, s. 1) kuvaa naisten islamiin palaamisen tunteita herättäväksi ilmiöksi länsimaissa, sillä sukupuolikysymykset ovat olleet keskeisessä asemassa toiseuden tuottamisessa lännen ja islamin välillä. Islamiin palanneet naiset kohtaavat monesti länsimaissa vihamielisyyttä, mutta tästä huolimatta islamiin palanneiden naisten määrä on selkeästi miehiä suurempi. Toisten tutkimuksien mukaan islamiin palanneita naisia on neljä kertaa enemmän, toisten mukaan kaksi kolmasosaa, mutta aiheesta ei ole pystytty keräämään luotettavia tilastoja, sillä useimmissa maissa islamiin palanneiden määriä ei tilastoida ja tilastoissa on mahdotonta erottaa toisen sukupolven muslimit islamiin aikuisiällä palanneista. Vaikka naisten islamiin palaamista on tutkittu paljon, niin sukupuolikysymykset islamiin palaamisessa ovat jääneet vähemmälle huomiolle. (van Nieuwkerk, 2006, s. 1–2.) Tässä tutkielmassa en kuitenkaan keskity islamiin palanneiden sukupuolikysymyksiin enkä siis ole halunnut rajata tutkimustani miesten tai naisten islamiin palaamiseen vaan olen halunnut tutkia aihetta yksilöllisistä lähtökohdista.

Islamiin palanneiden naisten kokemuksia uskonnon vaihtamisesta on tutkittu maailmanlaajuisesti ja muun muassa hollantilainen sukupuolentutkimuksen professori Eva Midden (2018, s. 684) on tutkinut islamiin palanneiden naisten kansallista identiteettiä uskonnon vaihtamisen jälkeen Hollannissa. Midden (2018, s. 697) tuo tutkimuksensa perusteella esiin, että islamiin palannut saattaa menettää sosiaalisen asemansa uskonnon vaihtamisen seurauksena. Lisäksi esiin nousi syrjäytymistä sekä marginalisoitumista muuttuneen identiteetin seurauksena. Hollanti koetaan sekulaarina maana ja islam uhkasi näin ollen tätä kansallista identiteettiä. (Midden, 2018, s. 697.) Ebony King (2016, s. 453) on puolestaan tutkinut islamiin palanneiden naisten motivaatiota uskonnon vaihtamiseen Australiassa. King (2016, s. 467) puolestaan kuvaa islamiin palaamisen syiksi muun muassa aiemman uskon Jumalaan ja positiivisiksi koetut kohtaamiset muslimien kanssa. (King, 2016, s. 467.)

Ruotsissa islamiin palaaminen on hyvin tutkittu ilmiö, josta tunnettu esimerkki on antropologi Anna Mansson McGuintyn (2006, s. 3–4) tutkimus ruotsalaisten ja amerikkalaisten naisten islamiin palaamisesta identiteettikysymyksenä ja Mansson McGuinty on samalla tutkinut syitä islamin vetovoimalle naisten kokemusten perusteella. Mansson McGuinty kuvaa tutkimuksensa pohjalta monen naisen käyneen läpi pitkäkestoisen, asteittaisen prosessin, johon liittyi paljon itsereflektiota, merkityksien etsimistä ja vanhan sekä uuden elämän yhteen sopeuttamista. (Mansson McGuinty 2006, s. 3–4.) Ruotsalainen islamin tutkimukseen erikoistunut tutkija Anne Sofie Roald (2006, s. 48) on puolestaan kehittänyt islamiin palaamisen jälkeisen prosessiteorian, jonka hän on pohjannut tutkimuksiinsa islamiin palanneiden parissa vuosina 1999–2000 Norjassa, Tanskassa ja Ruotsissa. Roald on tutkinut sitä, miten monet muslimit sisällyttävät skandinaavisia arvoja omaan käsitykseensä islamista, toisin sanoen sitä, miten konteksti vaikuttaa islamin harjoittamiseen ja omaksumiseen. (Roald, 2006, s. 48.)

Sakaranaho (2008, s. 28.) esittää, että islamin merkityksen vahvistuminen maailmanpolitiikassa, ja ymmärrys uskonnon vaikutuksesta yhteiskunnallisesti, on lisännyt yleistä islamin tutkimusta myös Suomessa 1990-luvulta alkaen. Yllä mainituista syistä sekä Suomen monikulttuuristumisesta johtuen, yhteiskunnan eri aloilla tarvitaan lisää tietoa islamista, mikä on tehnyt siitä keskeisen tutkimuskohteen eri tieteenaloilla. (Sakaranaho, 2008, s. 28.) Suomessa on silti tehty suhteellisen vähän tutkimusta varsinaisista islamiin palanneista, mikä voi johtua siitä, ettei islamin ymmärtämiselle ole aiemmin nähty tarvetta muslimien vähäisestä määrästä johtuen (Hämeen-Anttila, 2014, s. 7), joten islamiin palaaminenkin on suhteellisen uusi ilmiö Suomessa. Sosiaalityössä islamiin liittyvät tutkielmat ja tutkimukset puolestaan koskevat pääsääntöisesti yleisluonnollisempia ilmiöitä, kuten monikulttuurisuutta, kotoutumista ja uskontoa sosiaalityössä tai muslimitaustaisiin maahanmuuttajiin liittyviä kysymyksiä, joista esimerkkinä on Päivi Maria Abbasin sosiaalityön pro gradu-tutkielma (2009) musliminaisten uskonnollisesta vaatetuksesta, hijabiin pukeutumisesta ja siitä, kuinka se on vaikuttanut heidän kokemuksiinsa yhteiskunnasta.

Sakaranaho (2008, s. 25) onkin esittänyt vuonna 2008, että juuri islamiin palanneista on tehty hyvin vähän tutkimusta Suomessa, jonka jälkeen islamiin palanneita koskeva tutkimus on lisääntynyt pro gradu -tutkielmien aiheena. Islamiin palanneisiin liittyvä

tutkimus on Suomessa siis keskittynyt pro gradu- tutkielmiin, joista esimerkkeinä ovat Anne Haatajan sosiaaliantropologian pro gradu -tutkielma (2010) suomalaisista muslimisiskoista ja heidän kokemuksiaan kulttuurien välissä olemisesta, Suvi Sipilän sosiologien pro gradu -tutkielma (2012) islamista, identiteetistä ja naiseuden tuottamisesta suomalaisten musliminaisten blogeissa, Kaisa Leinosen sosiologian pro gradu -tutkielma (2014) suomalaisuudesta islamiin kääntyneiden naisten blogikirjoituksissa sekä Lotta Malmirinnan Lähi-idän tutkimuksen maisterintutkielma (2017) suomalaisnaisten islamiin kääntymisen jälkeisestä prosessista pohjautuen juuri yllä esitettyyn Roaldin (2006, s. 48) teoriaan.

Ainoa löytämäni niin naiseen kuin miehiinkin kohdistuva tutkielma on Eeva Grönstrandin pro gradu -tutkielma islaminuskoon kääntyneistä suomalaisista vuodelta 1991 arabian kielen ja islamin tutkimuksesta. Grönstrand (1991, s. 1) pyrki tarkastelemaan sitä, minkälaisia ihmisiä islamiin kääntyneet suomalaiset olivat ja mitkä tekijät vaikuttivat heidän kääntymispäätökseensä. Hän arvioi tutkielmassaan, että muslimien määrä ei tule juurikaan kasvamaan silloisesta 1500 muslimin lukumäärästä Suomen ulkomaalaispolitiikasta johtuen. Tutkielman lopputuloksena oli, että kääntymisen ensisijainen tekijä oli islaminuskoinen puoliso sekä muutamalla tutkimukseen osallistuneella ensisijaiseksi tekijäksi nimettiin intellektuellisyys. Miehet kääntyivät islamiin tutkimustulosten mukaan henkilökohtaisten uskonnollisten syiden perusteella tai avioituakseen musliminaisen kanssa. Naisille pääasiallinen syy uskonnon vaihtamiselle oli avioituminen muslimimiehen kanssa eivätkä he tienneet islamista paljoa ennen kääntymistä, joten elämänmuutos ilmeni naisille miehiä suurempana. Miehillä itse uskonnolla ei näyttäytynyt olevan erityistä merkitystä, mikäli he olivat kääntyneet puolisonsa vuoksi. (Grönstrand, 1991, s. 36, 104–105.)

Suomessa tehdyt pro gradu -tutkielmat keskittyvät hyvin eri tieteenaloille ja ovat pääsääntöisesti vain suomalaisten, islamiin palanneiden naisten kokemuksiin paneutuvia. Sukupuolirajausta on perusteltu muun muassa miesten vaikealla tavoitettavuudella sekä islamiin palanneiden miesten vähäisellä lukumäärällä. Islamiin palanneista miehistä ei löydy Suomessa tutkimusta. Miehiin liittyvä tutkimus sekä miesten ja naisten islamiin palaamisen prosessin vertailu olisivat kuitenkin mielenkiintoisia ja huomionarvoisia tutkimuskohteita nykypäivänä.

3 USKONNOLLINEN KÄÄNTYMINEN

Uskonnollinen kääntymisen on hyvin kompleksinen ilmiö ja näin ollen sen määrittäminen ja tutkiminen vaatii laajaa katsantokantaa, sillä se koskettaa ihmisten henkilökohtaisia ja subjektiivisia kokemuksia uskonnollisuudesta ja identiteetin muutoksista.

Uskonnollisen kääntymisen ollessa myös hyvin tutkittu ilmiö niin sosiaalitieteissä kuin psykologian ja kulttuurintutkimuksessakin, ovat myös monet tutkijat kuten Paloutzian (2014), Granqvist (2002) ja Rambo (1993) pyrkineet jäsentämään sitä omien teorioidensa valossa.

Uskonto- ja sosiaalipsykologian professori Paloutzian kuvailee uskonnollista kääntymistä ilmiönä lyhyeksi tai vuosia kestäväksi, yksilölliseksi muutosprosessiksi, jossa ihmisen uskomukset ja uskon harjoittaminen vaihtuvat toisenlaisiin uskomuksiin ja uskonharjoitukseen. Kääntymiseen vaikuttavat niin erilaiset motivaatiot ja konteksti kuin aikakausikin mutta keskeinen uskonnollista kääntymistä määrittävä tekijä on kuitenkin ihmisen oma halu ja kyky muutokseen. (Paloutzian, 2014, s. 211.) Dutton (1999, s. 156) puolestaan esittää yksinkertaistetumman näkökulman siitä, että islamiin palataan henkilökohtaisen vakaumuksen ja varmuuden vuoksi (*way of light*) siitä huolimatta, että kääntyminen saattaa tuoda mukanaan ulkoisia haasteita, tai sitten yksilön ulkoisten olosuhteiden vuoksi (*way of power*).

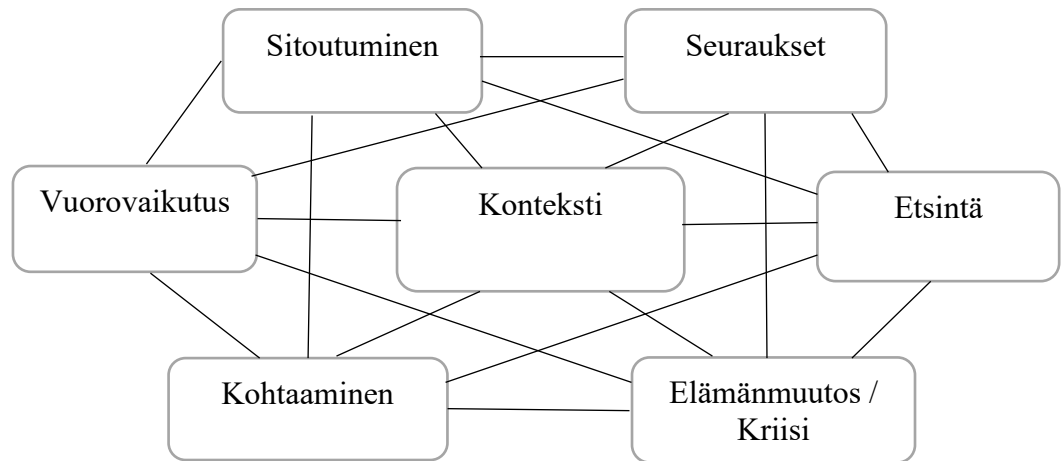
Granqvist (2002) on lähestynyt uskonnollista kääntymistä suhteessa psykologian kiintymyssuhdeteoriaan. Granqvist tulkitsee, että samoin kuin lapsi tukeutuu turvaa hakiessaan vanhempaansa, voi uskonto ajaa samaa tehtävää turvallisuuden tunteen säilyttämisessä ja löytymisessä. Granqvist argumentoi, että kiintymyssuhdemalliltaan turvattomasti kiintyneiden uskonnollinen kääntyminen tapahtuu usein yllättäen ja liittyy yksilön pulmiin stressinsietokyvyssä, jolloin ihminen etsii nopeita keinoja pärjätä stressaavissa tilanteissa. Granqvistin tutkimuksien mukaan turvallisesti kiintyneiden uskonnollinen kääntyminen puolestaan etenee asteittain sosiaalisten prosessien tuloksena, eikä ole äkillisen stressin laukaisema muutos. (Granqvist 2002, s. 260.)

Rambo (1993, s. 165) on puolestaan tutkinut uskonnollista kääntymistä ilmiönä niin sosiologian, antropologian kuin psykologiankin näkökulmasta. Rambo määrittelee tutkimustensa perusteella kääntymisen monimuotoiseksi muutosprosessiksi, joka

tapahtuu sosiaalisten, kulttuuristen ja uskonnollisten tekijöiden seurauksena. Rambo argumentoi, että uskonnollinen kääntyminen tapahtuu harvoin yksittäisenä tapahtumana vaan sen sijaan se on pitkäkestoinen prosessi, vaikkakin yksittäinen tapahtuma voi laukaista tarpeen kääntymiselle. Uskonnollinen kääntyminen voidaan kuitenkin nähdä kontekstisidonnaisena ilmiönä, johon vaikuttaa yksilön oma elämäkokemus, ihmissuhteet, elämäntapahtumat, odotukset, ideologiat ja erilaiset instituutiot. Ihmiset kääntyvät erilaisista syistä ja muutos saattaa jäädä pysyväksi tai vain väliaikaiseksi vaiheeksi elämässä. (Rambo, 1993, s. 165; Rambo & Farhadian 1999, s. 24.)

Rambo ja Farhadianin (1999, s. 23–24) lähestyvät uskonnollista kääntymistä poikkitieteellisen tutkimuksen näkökulmasta, ottaen huomioon jokaisen ihmisen yksilöllisen muutosprosessin. Rambo on jäsentänyt teoriassaan uskonnollisen kääntymisen jakaantuvan seitsemään eri vaiheeseen, johon kuuluvat konteksti (*context*), kriisi (*crisis*), etsintä (*quest*), kohtaaminen (*encounter*), vuorovaikutus (*interaction*), sitoutuminen (*commitment*) ja seuraukset (*consequences*). Rambo korostaa kuitenkin, että uskonnollinen kääntyminen on monimutkainen ja yksilöllinen prosessi, joten hänen jäsentämänsä muutosteoria ole universaali ja sen tarkoituksena on olla heuristinen. Teorian tarkoitus on ennemminkin tukea systemaattisemmin uskonnollisen kääntymisen moniulotteisen ilmiön tutkimista. (Rambo 1993, s. 165; Rambo & Farhadian, 1999, s. 23–24.) Avaan Rambon teorian prosessivaihteita myöhemmin tekstissä.

Rambon ajatteluun on vaikuttanut Loflandin ja Skonovdin (1981, s. 376) tutkimuksiin perustuva uskonnollisen kääntymisen teoria kuudesta kääntymismotiivista, jolla onkin yhtymäkohtia tähän Rambon sittemmin kehittämään uskonnollisen kääntymisen muutosprosessiteoriaan. Loflandin ja Skonovdin uskonnollisen kääntymisen motiivit pitävät sisällään muun muassa intellektuellin syyn, joka perustuu itsetutkiskelun ja itsereflektion vaiheisiin. Kyseinen motiivi on yhteneväinen Rambon toisen ja kolmannen vaiheen eli kriisin ja etsinnän vaiheen kanssa. (Lofland & Skonovd, 1981, s. 376–379.)

Kuvio 1. Uskonnollisen kääntymisen muutosprosessi (Rambo, 1993, s. 21.)

Käytän siis tämän tutkimuksen ja haastattelujeni viitekehyksenä yllä esitettyä Rambon muutosteoriaa uskonnollisesta kääntymisestä, sillä kyseinen teoria antaa hyvän perustan islamiin palanneiden kokemusten tarkastelulle. Rambon teoriassa tunnistetaan ilmiön moniulotteisuus ja se, että teoria ei ole kaiken kattava vaan suunnattu helpottamaan ilmiön jäsentämistä. Lisäksi teoriassa tunnistetaan, että uskonnolliseen kääntymiseen liittyy usein yhteisiä, yleisiä elementtejä, mutta se ei ole muuttumaton ja universaali vaan yksilöllinen ja kuitenkin samalla vuorovaikutukseen sekä ihmisen elämänhistorian pohjalta rakentuva ilmiö. Rambo (1993, s. 21) painottaa lisäksi, että prosessinvaiheet voivat tapahtua eri järjestyksessä kuin ne ovat teoriassa esitetty ja ne ovat keskenään sidoksissa kuten yllä oleva kuvio esittää. Konteksti on kuitenkin kaikkia vaiheita läpileikkaava prosessivaihe. (Rambo, 1993, s. 21.)

Muutosprosessin ensimmäinen vaihe on *konteksti*, joka pitää siis sisällään sananmukaisesti sen kontekstin, jossa muutos tapahtuu ja sen lisäksi kaikki ne taustatekijät, jotka ovat vaikuttaneet yksilön elämässä. Sen ajatellaan olevan läsnä kaikissa muutosprosessin vaiheissa. Konteksti pitää sisällään yksilön sisäisen ja ulkoisen todellisuuden, jonka Rambo on puolestaan jakanut kolmeen alakontekstiin: makro-, mikro- ja mesokontekstiin. Makrokonteksti pitää sisällään yksilön koko elinympäristön ja maan, jossa hän on kasvanut ja elänyt. Mikrokonteksti puolestaan kattaa yksilön perhepiirin, ystävät, etnisen ja uskonnollisen ryhmän sekä naapuruston, jotka ovat vaikuttaneet yksilön identiteetin kehittymiseen ja sosiaalisen todellisuuden muodostumiseen. Mesokontekstiin Rambo määrittelee kuuluvaksi paikalliset

uskonnolliset sekä hallinnolliset instituutiot. (Rambo, 1993, s. 20–22; Rambo & Farhadian, 1999, s. 25.)

Schütz on korostanut yhteneväistä näkökulmaa kontekstin merkityksestä, painottaen ihmisen elämänhistorian vaikutusta erilaisissa yksilöä ohjaavissa elämänvalinnoissa. Hänen mukaansa tietyt elämänvalinnat, kuten vaikka päätös uskonnollisesta kääntymisestä, ovat enemmän tai vähemmän vetoavia juuri jokaisen oman elämänhistorian ja kokemusten vuoksi. Tämä merkitsee sitä, että samoilla elämänpäätöksillä voi olla eri ihmisille hyvinkin erilaisia merkityksiä ja syitä taustalla. (Schütz, 1960, s. 123; ref. Wohrab-Sahr, 2006, s. 75.) Wohrab-Sahr (2006, s. 75) nostaa lisäksi esille, että yksilö ei itse välttämättä pysty ymmärtämään kaikkien taustamotiivien eli elämänhistoriansa vaikutuksia elämänvalinnoissaan vaan jokaisella on sokeat pisteensä, kuten myös tutkijalla, joka katsoo uskonnollista kääntymistä eri näkökulmasta ja erilaisten linssien läpi kuin tutkittavana oleva henkilö.

Yllä esitetyistä kontekstin vaiheista siirrytään muutosprosessin toiseen vaiheeseen, jonka Rambo on nimennyt *kriisiksi*. Tämä pitää sisällään elämämuutoksen tai murrosvaiheen ihmisen elämässä, jossa käsitys omasta todellisuudesta häiriintyy ja yksilö saattaa kokea olevansa elämässään käännekohtassa. Kriisin vaihe ei kuitenkaan aina tarkoita varsinaista suurta kriisiä vaan se voi myös yksinkertaisesti merkitä tarvetta elämänmuutokseen. Tällöin ihminen ei välttämättä käy läpi sen suurempaa akuuttia tapahtumaa vaan elämässä saattaa esiintyä merkityksettömyyden ja tyytymättömyyden tunteita, jotka vaikuttavat muutoshaluun. (Rambo, 1993, s. 46–50.)

Tästä vaiheesta siirrytään kolmanteen eli *etsinnän* vaiheeseen, johon puolestaan liittyvät yksilön aktiiviset toimet elämän merkityksen ja tasapainon löytymiseksi oman todellisuuden uudelleenmuotoutumiseksi ja/tai elämäkriisin selvittämiseksi. Etsintä on elämässä perustavaa laatua olevien elämän merkitysten ja tarkoitusten muodostamista uudelleen, joiden katsotaan olevan yleisesti ihmismielelle tärkeää niin psyykkisen tasapainon kuin jatkuvuudenkin tunteen varmistamiseksi. (Rambo, 1993, s. 56–57.)

Neljäs vaihe, eli *kohtaaminen*, on merkittävä jakso Rambon kuvailemassa muutosprosessissa, sillä se pitää sisällään sen, että käännyttäminen löytää vaihtoehtoisen tavan katsoa maailmaa sekä tapaa uutta uskontoa edustavan puolestapuhujan.

Kohtaamisten kautta käännyännäiselle voi muodostua kokemus yhteenkuuluvuudesta tai vetoava tunne uskonnon tuottamasta merkityksellisyydestä. (Rambo, 1993, s. 66; Rambo & Farhadian, 1999, s. 28–29.)

Kohtaamisen vaiheesta siirrytään viidenteen *vuorovaikutuksen* vaiheeseen, jossa käännyännäinen alkaa itse aktivoitua suhteessa uuteen uskontoon ja halukkuus ymmärtää sekä ottaa osaa uuteen sosiaaliseen ympäristöön lisääntyvät. Sosiaaliset suhteet ja ympäristö vaikuttavat vahvasti muutosprosessiin, mikä korostuu vuorovaikutuksen vaiheessa, sillä sosiaaliset suhteet ja oma aktiivisuus uuden ajatusmaailman omaksumisessa vaikuttavat yksilön identiteettiin eritasoisesti muokaten arvomaailmaa ja asenteita, omaa käytöstä ja ajatuksia omasta itsestä. Rambon mukaan varsinaiseen käännyännäiseen vaikuttaa lisäksi paljolti se, kuinka läheinen suhde uuden uskonnon puolestapuhujalla on potentiaalisen käännyännäisen kanssa. (Rambo, 1993, s. 76; Rambo & Farhadian, 1999, s. 23–24, 30.) Myös Loftland ja Skonovd (1981, s. 379) ovat painottaneet kiintymyksen syytä eli tunnesidettä uutta uskonnonharjoittajaa kohtaan merkittäväksi uskonnollisen käännyännäisen motiiviksi.

Uskonnollisen käännyännäisen kuudennessa eli *sitoutumisen* prosessivaiheessa yksilö tekee varsinaisen päätöksen uskonnollisesta käännyännäisestä, jolloin käännyännäinen antaa niin sanotusti periksi ja antautuu muutokselle. Tämä merkitsee uudenlaisen elämäntarinan rakentumista ja käännyännäisen motiivien uudelleen muotoutumista. Käännyännäisen keskiössä on juuri muutos, toisin sanoen sisäisen ja ulkoisen todellisuuden uudelleen muotoutuminen. Ihmiselämä on aina jatkuvassa muutoksessa yhtä lailla kuin ihmisen toiminnan motiivitkin muuttuvat eikä käännyännäiselle ole yksiselitteistä motiivia. Kohtaamisen ja vuorovaikutuksen vaiheiden aikana yksilön motiivit saattavat olla enemmän ulkoisia, sosiaalisten suhteiden vaikutusta, mutta Rambon mukaan sitoutumisen prosessivaiheessa yksilön motiivit muuttuvat sisäisiksi ja henkilökohtaisemmiksi. (Rambo, 1993, s. 124, 140; Paloutzian, 2014, s. 211.)

Rambon muutosprosessin *seurausten* vaihe päättää uskonnollisen käännyännäisen prosessin. Seuraukset vaihtelevat ymmärrettävästi eri ihmisillä ja usein yksilö tulee seurauksien vaiheessa tietoiseksi läpikäymistään kokemuksista ja prosessivaiheista. Käännyännäisen prosessin seurauksiin vaikuttaa vahvasti niin yksilön sosiaalinen,

kulttuurinen kuin uskonnollinenkin elinympäristö ja seuraukset voivat olla niin positiivisia kuin negatiivisia. (Rambo, 1993, s. 170–171.)

Näin ollen, Rambon kuvaamana uskonnollinen kääntyminen tulee nähdä paradoksaalina ja jatkuvasti muuttavana ilmiönä, joka on kaiken kattava ja samalla vaikeasti kuvailtava. Kääntyminen voi Rambon sekä Granqvistin (2002, 260) esittämän tavoin tapahtua yllättäen mutta myös hitaasti ja asteittain sekä se voidaan nähdä yksittäisenä tapahtumana mutta samalla kompleksisena prosessina. Se on samalla aktiivista ja passiivista, henkilökohtaista ja yksityistä, mutta myös yhteisöllistä ja julkista, mikä näkyy myös islamiin liitettyssä julkisuuskuvassa. (Rambo, 1993, s. 176.)

Kääntymiseen liittyy usein niin vanhasta luopumista kuin uuden luomista. Se nähdään yleisesti jumalan aikaansaannoksena mutta samalla on huomattava, että kääntyminen on konkreettisimmillaan ihmisten aktiivista toimintaa. Uskonnollinen kääntyminen muuttaa ihmistä ja on aina subjektiivista, vaikkakin kääntymisprosessiin liittyykin usein yleisiä, yhteisiä elementtejä. Rambo argumentoi, että fenomenologisesti katsottuna kääntymisprosessiin voidaan ajatella kuuluvan tiettyjä yhdistäviä tekijöitä, joista toiset ovat yhtäkkisiä ja toiset aikaa vieviä mutta liian usein kääntymistä katsotaan muuttumattomana prosessina, jolloin tärkeitä prosessin elementtejä saatetaan jättää huomiotta. Ihminen on myös aina jatkuvassa vuorovaikutuksessa oman elinympäristönsä kanssa, mikä vaikuttaa merkittävästi kääntymisen motivaatioon ja koko muutosprosessiin. (Rambo, 1993, s. 176.)

4 TUTKIMUSKYSYMYS, AINEISTO JA MENETELMÄT

4.1 Tutkimuskysymys

Haluan tutkielmallani tuottaa tietoa siitä, millainen islamiin palanneiden muutosprosessi on ollut ja miten islamiin palaaminen on vaikuttanut yksilön sosiaaliin suhteisiin, arkeen sekä yhteiskunnan muiden jäsenten suhtautumiseen. Olen siis kiinnostunut tarkastelemaan sitä, mikä selittää islamin vetovoimaa suomalaisessa yhteiskunnassa yksilön monimuotoisista näkökulmista käsin.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Millaisena uskonnollisen kääntymisen muutosprosessi näyttäytyy islamiin palanneiden kokemuksissa?
- Miten islamiin palaaminen on vaikuttanut yksilön sosiaalisiin suhteisiin sekä arjen elämään?

Sosiaalityön yhteiskuntapoliittisesta roolista johtuen pyrin tällä tutkimuksella siis lisäämään ymmärrystä yhteiskunnallisista ilmiöistä liittyen islamin lisääntymiseen suomalaisessa yhteiskunnassa, islamiin palanneiden suomalaisten kokemusten pohjalta. Uskonnollinen kääntyminen ja islamiin palaaminen on suosittu tutkimusaihe muissa ihmistieteissä, mutta sitä ei ole tutkittu sosiaalityön kentällä, vaikka myös sosiaalityössä on tärkeä pysähtyä uudenlaisten kysymysten äärelle.

4.2 Teemahaastattelu ja aineistonkeruu

Käytin aineistonkeruumenetelmänäni teemahaastattelua, sillä islamiin palaaminen on monimuotoinen prosessi, jota on tärkeä tutkailla monimerkityksellisesti.

Teemahaastattelu antaa tilaa sille, että ihmisten omat tulkinnat ja merkitykset tulevat kuuluviin, sillä vaikka haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa, jättää se tilaa myös haastateltavan omalle äänelle. Strukturoidut eli hyvin yksityiskohtaiset kysymykset eivät olisi antaneet islamin palaamisen monimuotoiselle ilmiölle riittävästi tilaa.

(Hirsjärvi & Hurme, 2009, s. 48.)

Olin haastateltavien löytämiseksi yhteydessä elo- ja syyskuussa 2020 kahteen islamilaiseen yhdyskuntaan, yhteen islamilaiseen rekisteröityyn yhdistykseen sekä järjestöön, joka tekee yksilöllistä ja yhteisöllistä työtä musliminaisten ja -tyttöjen kanssa. Kyseinen järjestö sekä toinen islamilaisista yhdyskunnista jakoivat pyyntöni haastattelututkimukseen osallistumisesta omissa verkostoissaan ja sain nopeasti useita yhteydenottopyyntöjä sähköpostitse, joten haastateltavien saaminen onnistui odotettua helpommin. Toiveenani olisi ollut, että olisin saanut haastateltaviksi kolme miestä ja kolme naista. Pohdin sittemmin, että miehiä tavoittaakseni minun olisi tullut kontaktoida laajemmin eri foorumeita. Myös yksi haastateltavista toi esiin moninaisten verkostojen käyttämisen tarvetta islamin ja islamiin palanneiden tutkimuksissa, sillä muslimit ovat hyvin heterogeeninen ryhmä ja moninaisen näkökulman saamiseksi olisi

tärkeä haastatella muslimeita eri asuinalueilta ja verkostoista. Tästä syystä olin tyytyväinen, että haastateltavat eivät kaikki olleet pääkaupunkiseudulta ja että tutkimus ei kohdentunut vain naisnäkökulmaan, vaikka naisia oli viisi kuudesta. Lisäksi haastateltavat olivat hyvin eri ikäisiä ja eri koulutustaustoista, joten tavoitin haastateltavia hyvin eri lähtökohdista.

Valitsin haastatteluun kuusi ensimmäistä sähköpostiviestin laittanutta. Halukkuutensa haastatteluun ilmaisi yksitoista islamiin palannutta henkilöä mutta päädyin haastattelemaan kuutta maisterintutkielman laajuussuositukselta johtuen. Puhuin viiden puheluuni vastanneen haastateltavan kanssa ennen haastattelua sekä yhden kanssa sovin yksityiskohdista sähköpostitse. Pyrin näin jo etukäteen selvittämään haastateltaville tutkimukseni tarkoitusta ja sitä, että tutkimukseni keskittyessä heidän henkilökohtaisiin kokemuksiinsa, he voivat olla vastaamatta esittämiini kysymyksiin, mikäli ne tuntuvat liian henkilökohtaisilta tai vaikeilta vastata. Sain haastateltavilta palautteena muun muassa, että he olivat halunneet ottaa osaa tutkimukseeni, sillä aihe oli kiinnostava eikä tutkimusaihe ole ollut paljon esillä. Lisäksi esiin nousi halukkuus tuoda esiin omaa, henkilökohtaista, suomalaisen muslimin näkökulmaa. Myös islamiin liittyvää tutkimusta haluttiin tukea.

Aloitin aineistonkeruun lähettämällä kaikille haastateltaville sähköpostitse syyskuussa 2020 taustatietolomakkeen (liite 2), jonka pyysin heitä täyttämään ennen varsinaista haastattelua. Taustatietolomakkeessa kysyin haastateltavien ikää, ammattia, koulutustaustaa, perhetilannetta ja mahdollisen puolison uskontoa, omaa syntymäaata sekä asuinmaata viimeisen kymmenen vuoden aikana, islamiin palaamisvuotta sekä islamin suuntausta. Lisäksi kysyin avoimella kysymyksellä sitä, oliko uskonto osa haastateltavien kasvatusta ja jos, niin millä tavoin. Tämän lisäksi lähetin haastateltaville varsinaiset haastattelukysymykset (liite 3) samassa sähköpostissa, jotta he pystyivät halutessaan valmistautumaan haastatteluun. Taustatietojen kartoittamisella pyrin etukäteen varmistamaan sen, että varsinaisessa haastattelussa pystyimme keskittymään itse islamiin palaamisen prosessiin.

Tarkoitukseni oli toteuttaa kaikki haastattelut covid-19- pandemiatilanne ja haastateltavien toiveet tältä osin huomioiden. Kolme haastateltavista toivoi haastattelun olevan etäyhteyksin ja toiset kolme haastateltavaa kokivat voivansa antaa haastattelun

läsnä olevana. Jouduin kuitenkin pandemiatilanteesta johtuen itse lääkärin määräämänä kotikaranteeniin, joten jouduin siirtämään myös loput kolme läsnäolohaastattelua etäyhteyksiin. Kaksi haastateltavista eivät asu pääkaupunkiseudulla, joten haastattelu etäyhteyksin oli joka tapauksessa järkevä keino. Toteutin kaikki haastattelut syyskuun 2020 viimeisellä viikolla Zoom-etäyhteysohjelman, Whatsapp-videopuhelun sekä normaalin puhelun keinoin, riippuen siitä minkälaisia ohjelmia haastateltavilla oli käytössään. Etäyhteydet eivät toimineet saumattomasti, mistä johtuen jouduin siirtämään kaksi Zoomilla aloitettua haastattelua puheluksi ja Whatsapp-videopuheluksi kesken haastattelun.

Pohdin puhelun toimivuutta haastattelutilanteessa, sillä haastattelu perustuu aina vuorovaikutukseen ja haastatteluvastaukseen vaikuttaa aina haastattelijan tapa esittää kysymyksiä ja olla läsnä (Hirsjärvi & Hurme, 2009, s. 49). Koin lopulta puheluhaastattelut onnistuneina. Kumpikin puhelussa haastattelun antaneista oli hyvin sanavalmiita ja tuntui, että puhelu saattoi myös vapauttaa haastateltavia kertomaan tilanteestaan avoimemmin ja haastattelut sujuivat hyvin luontevasti. Kaksi haastattelua oli siis puhelimitse, toinen osittain Zoomin toimimattomuudesta johtuen ja toinen siitä syystä, ettei haastateltavalla ollut etäyhteysohjelmia.

Aineistokeruumenetelmänä käyttämäni teemahaastattelu rakentui siis tiettyjen etukäteen mietittyjen teemojen ympärille, jotka perustuivat Rambon (1993, 216) uskonnollisen kääntymisen teorian pohjalta nostettuihin aihealueisiin. Yllä mainituin tavoin, teemahaastattelun tarkoitus oli jäsentää ja ohjata haastattelua teorian tuella mutta samalla se antaa haastateltavalle tilaa ilmaista omia ajatuksiaan ja merkityksiään haastattelussa olevista aihealueista antaen väljyyttä nostaa muitakin asioita esille. Olennaista aineistonkeruussani oli myös hahmottaa, että haastattelutilanteen vuorovaikutussuhteessa haastateltavan ja tutkijan välillä muodostuu myös uusia merkityksiä. (Hirsjärvi & Hurme, 2009, s. 48–49.)

En tarvinnut tutkimukseeni tutkimuslupaa mutta pyysin jokaiselta haastateltavalta kirjallisen suostumuksen haastattelun nauhoittamiseen ja haastattelun käyttämiseen tutkimuksessani. Lähetin haastateltaville sähköpostitse tai maapostitse laatimani suostumuslomakkeen, jonka he palauttivat minulle skannattuna tai valokuvana. Yksi

haastateltavista ei pystynyt palauttamaan lomaketta vaan hän antoi suostumuksensa kirjallisesti sähköpostilla.

4.3 Aineiston kuvaus

Tämän tutkielman aineisto koostui kuuden islamiin palanneen suomalaisen haastattelusta, joista viisi oli naisia ja yksi mies. Haastattelut olivat kestoaltaan 35 minuutista 110 minuuttiin. Yksi haastatteluista oli lyhyempi, 35 minuuttia kestävä, kolme noin 60 minuutin pituisia ja kaksi haastatteluista kesti lähes kaksi tuntia. Nauhoitin kaikki haastattelut ja litteroin ne sanatarkasti. Litteroitu, kirjallisessa muodossa oleva aineisto piti lopulta sisällään 79 sivua tekstiä, fontilla Times New Roman 12, rivivälillä 1 ja marginaaleilla 2. Tämän lisäksi aineistoon kuului jokaisen haastateltavan täyttämä sivun esitietolomake.

Tutkimukseen osallistuneet olivat hyvin heterogeeninen ryhmä, kuten muun muassa Geelhoed, Staring ja Schuurman (2019) sekä Lehtinen (2004) ovat luonnehtineet islamiin palanneita. Toki haastateltavien kesken löytyi samankaltaisuuksia, mutta tähän saattoi vaikuttaa myös, että he olivat löytyneet samojen muslimien käyttämien foorumien kautta. Haastateltavien ikähaarukka oli laaja, 20 – 70 + vuotta ja koulutustausta vaihteli peruskouluasteesta korkeakoulun käyneisiin. Kolmella haastateltavista oli haastatteluajankohtana alempi korkeakoulututkinto. Lisäksi neljä ilmaisi uskonnon olleen vähäinen osa heidän omaa kasvatustaan ja he kuvailivat olleensa tapakristittyjä, kun taas yksi haastateltava kertoi omaavansa vahvan kristillisen taustan, ja uskonto oli näin ollen ollut osa viikoittaista arkea. Kaksi haastateltavista oli palannut islamiin kymmenen vuotta sitten, yksin kahdeksan vuotta sitten, yksi viisi vuotta sitten, yksi neljä vuotta sitten ja viimeinen oli palannut islamiin vuoden 2020 aikana. Ikähajonta, koulutus- ja uskonnollinen tausta vaihtelivat siis laajasti ryhmän sisällä, vaikkakin samalla useampi jakoi vähäisen uskontotaustan sekä puolet olivat korkeakoulutettuja. Lisäksi kaikki haastateltavat olivat syntyneet ja kasvaneet Suomessa mutta kaksi oli asunut aikuisena lyhyen ajan toisessa länsimaassa.

Taulukko 1. Haastatteluihin osallistuneet

Sukupuoli	nainen	5
	mies	1
Ikä	20 – 29	2
	30 – 39	2
	40 – 50	1
	70 +	1
Koulutusaste	perusaste	1
	toinen aste	2
	alempi korkeakouluaste / ammattillinen korkea-aste	3
Uskonto osana omaa kasvatusta	Paljon	1
	Jonkin verran	1
	Vähän	4
	Ei ollenkaan	0

4.4 Laadullinen teoriaohjaava sisällönanalyysi ja sen toteutus

Analysoin tutkielmani aineiston laadullisella sisällönanalyysillä, jonka tehtävänä on auttaa jäsentämään ja kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä johdonmukaisemmin.

Sisällönanalyysi on tekstiaineiston analyysiä ja sen tarkoituksena on löytää aineistosta systemaattisesti merkityksiä. Haastatteluni pohjautuessa etukäteen mietittyihin teemoihin ja viittekehukseen eli Rambon luomaan uskonnollisen kääntymisen teoriaan, lähdin liikkeelle teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Teoriaohjaava analyysi merkitsee sitä, että tutkimus tukeutuu johonkin tiettyyn teoriaan. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 104, 110.) Koen teorian vaikuttaneen jo aineistonhankinnan vaiheessa niin haastattelurungon muodostamisessa kuin itse haastattelutilanteessa, mikä on saattanut vaikuttaa myös siihen, että jotakin on jäänyt haastattelun ulkopuolelle. Teoria helpotti kuitenkin tutkimukseni jäsentämistä ja aineiston analysoimista.

Sisällönanalyysin tarkoituksena oli auttaa minua löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiini tekstiaineistoni pohjalta. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin sain teoriasta apua analyysin tekemiseen, mutta tarkoituksena oli kuitenkin löytää myös uutta tietoa islamiin palaamisesta sen sijaan, että olisin testannut teorialähtöisesti aiemman tiedon paikkansapitävyyttä. Tarkoituksena oli siis saada tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus. Sisällönanalyysini eteni aineiston pelkistämisestä ryhmittelyyn ja lopulta käsitteiden luomiseen. Parhaimmillaan

sisällönanalyysin tuella aineistoa on mahdollista analysoida objektiivisesti ja systemaattisesti, joka lopulta mahdollistaa tutkimustulosten kautta myös johtopäätöksiä tekemisen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 109–110, 114.)

Aloitin aineiston analyysin jo toteutettuani ensimmäisen haastatteluni. Kirjoitin jokaisen haastattelun jälkeen muistiinpanoja ja pohdintoja niin haastatteluista kuin sen analysoimisestakin. Nauhoitin haastattelut digisanelimelle sekä puhelimeeni, joista siirsin ne tietokoneelleni litterointia varten. Tämän jälkeen litteroin haastattelut sanasta sanaan lukuun ottamatta kuitenkin taukoja tai esimerkiksi naurahduksia, minkä kautta aineisto tuli minulle hyvin tutuksi. Kahdessa haastattelussa oli lisäksi muutamia sanoja, joista en saanut selvää videopuhelun yhteysongelmista johtuen. Vaikeuksia tuotti myös litteroida haastateltavien käyttämiä lukuisia arabiankielisiä uskonnollisia termejä tai sanontoja, jotka olivat itselleni vieraita.

Luin litteroitua aineistoa läpi ennen kuin lähdin analysoimaan sitä, mitä aineistossa ilmeni ja toistui. Tarkoitukseni oli kerätä aineistosta asioita, jotka sopivat ennalta määriteltuihin teemoihin, mutta pyrin olemaan myös avoin aineistolle eli pyrin huomioimaan myös asioita, jotka eivät kuuluneet ennalta määriteltujen teemojen sisälle. Näin ollen, yritin kiinnittää huomiota Macluren (2013, 180) esiintuomaan aineiston yllätyksellisyyden muistamiseen ja siihen, että pysyisin aineiston suhteen tiedonhaluisena. Ennako-odotuksinani oli kuitenkin jo Muhammedin (2011, s. 66) sekä Grönstrandin (1991, s. 104) esiintuomat näkemykset siitä, että islamiin palaamisen taustalla vaikuttaa usein muslimipuoliso. Lisäksi otaksuin, että islamin palaamiseen vaikutti suomalaisen yhteiskunnan yksilökeskeisyys ja näin ollen tarve kuulua johonkin yhteisöön. Koen kuitenkin yllättyneeni siitä, kuinka haastateltavat toivat esiin prosessinsa rationaalisuutta sekä muslimipuolison vähäistä roolia varsinaisessa islamiin palaamisen päätöksessä.

Lähdin liikkeelle tekstiaineiston analyysissä siitä, että koodasin litteroidun tekstin eli tein tekstiin muistiinpanoja ja pelkistin tekstiä, jotta pystyin jäsentämään aineistoa, joka oli hyvin laaja. Aineiston pelkistämisen tarkoituksena on se, että siitä karsitaan kaikki tutkimuksen kannalta epäolennainen tieto pois ja päätetään koodattava analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana, lause tai ajatuskokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 122–123.) Valitsin sisällönanalyysissä analyysiyksiköksi nimenomaan

ajatuskokonaisuudet ja etsin aineistosta tutkimuskysymyksiini liittyviä ilmaisuja, joista tein pelkistettyjä ilmauksia. Aineiston koodaamisessa minun oli tärkeää muistuttaa itseäni jatkuvasti tutkimuskysymyksistäni, jotta hukannut ajatuskokonaisuuksien etsimisessä fokustani tekstitulvassa. Myös viitekehyksenä oleva muutosteoria helpotti alkuperäisilmausien pelkistämistä.

Taulukko 2. Pelkistettyjen ilmausten muodostuminen alkuperäisilmauksista

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu
”Se oli kyl ehkä torstai tai perjantai ja sit viikonloppu tuli. Ja ehkä tiistaina mä menin sitte uudestaan moskeijaan ja sit musta tuli muslimi. Et mun ei sille hirvee kauan pitäny mitää miettiä. Et silleen aika semmonen pikanen päätös.”	Äkillinen päätös islamiin palaamisesta
”Yhteensä mua on kiusattu kolmetoista vuotta.”	Kiusaamistausta
”Mä oon siis kokenut että mun vanhemmat ei oo mua rakastanu ja ei oo niinku pitäny musta huolta, että mulla on ollu turvaton lapsuus. Niin ööö.. Se on niinku jättäny muhun semmosen jälen et mä ajattelen varsinki sillo nuorena et mun pitää yksin pärjätä, mun pitää yksin selvitä, kukaa ei mua auta.”	Turvaton lapsuus, yksin pärjäämisen kokemus
”Että ihan sama mitä elämä tuo ja mitä vaikka mun perhe olis ollu siitä asiasta mieltä niinku siihen ei oo enää paluuta siihen vanhaan. Että mä en pysty kieltää, et sillon ennen mä aina pidin vähän semmosta takaporttia vähän niinku auki että no kyl mä uskon näin niinku muslimit ajattelee mutta mitä jos entä jos mä en haluakkaa ja mitä jos tuleeki joku hankala juttu elämässä. Nii se oli se hetki ja toisena aika tärkeenä asiana oli se että mä uskalsin sitte alkaa sanoo ihmisille että mä oon muslimi ja sitten mä uskalsin laittaa huivin päähän ja mennä kouluun yliopistoon. Ylipäätään niiku se että muutki ihmiset näkee että mä oon muslimi nii se oli kans tosi tärkeä.”	Kuvaus siitä, ettei ole paluuta vanhaan, ihmisille kertominen islamiin palaamisesta, huivin käyttöönotto
”Mä puhuin tästä mun äidinki kanssa joskus että.. kun mä mietin sitä, et ei se ihmisen elämä voi olla vaan se, et me ollaan vaa täällä, me synnytään ja me kuollaan ja thats it et sil ei oo mitää	Elämän tarkoitus, ihmiselämän merkitys, syntymä ja kuolema.

tarkotusta. Mä mietin sitä että mitä varten me ollaan täällä ja mihin se ihmisen elämä ehkä loppuu?”	
Et niinku tämän hetkinen elämä on ihan jotain muuta ku silloin kymmenen vuotta sitte. Ja tavallaan huomaa myös et sukulaiset on myös kasvanu. Et meidän takiamme ni he eivät enään inhoa ketään muslimia eivätkä ulkomaalaista. Että se on se, tieto, tieto asioista nii on helpottanu.	Elämän muutokset, sukulaisten muutos suvaitsevaisiksi muslimeita ja ulkomaalaisia kohtaan

Tämän jälkeen klusteroin eli ryhmittelin aineistoa alla esittämälläni tavalla käymällä uudelleen läpi pelkistettyjä ilmauksia, jotka pyrin yhdistämään ja erottelemaan alaluokiksi Rambon teoriavaiheiseen sekä tutkimuskysymyksiin perustuen (Tuomi & Sarajarvi 2018, s. 124). Nämä alaluokat koodasin erilaisin värein, jotta ne oli helpompi yhdistää toisiinsa.

Taulukko 3. Pelkistettyjen ilmausten klusterointi alaluokiksi

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
Äkillinen päätös islamiin palaamisesta	Sitoutuminen islamiin
Kiusaamistausta	Konteksti
Turvaton lapsuus, yksin pärjäämisen kokemus	Konteksti
Kuvaus siitä, ettei ole paluuta vanhaan, Ihmisille kertominen islamiin palaamisesta, Huivin käyttöönotto.	Sitoutuminen islamiin
Elämän tarkoitus, Ihmisen elämän merkitys, syntymä ja kuolema.	Etsintä
Elämän muutokset, sukulaisten muutos suvaitsevaisiksi muslimeita ja ulkomaalaisia kohtaan	Seuraukset

Tämän jälkeen ryhmittelin alaluokat yläluokiksi, eli yhdistelin samaan teemaan kuuluvia alaluokkia yläluokiksi. Etsin sitten luokkien sisällä eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä, jotta pystyin tulkitsemaan aineistossa esiin nousevia asioita.

Taulukko 3. Alaluokkien muodostuminen yläluokiksi

Alaluokka	Yläluokka
Konteksti	Stabiili ja epästabiili elämäntilanne
Sitoutuminen islamiin, etsintä	Asteittainen ja äkillinen päätös
Seuraukset	Sisäinen ja ulkoinen muutos

Tutkielmani tehtävänä oli tarkastella suomalaisten, islamiin palanneiden uskonnollisen kääntymisen muutosprosessia – sitä, mitkä tekijät olivat vaikuttaneet muutoshaluun ja kokonaisvaltaiseen prosessiin sekä sitä, miten islamiin palaaminen oli vaikuttanut läheisiin sosiaalisiin suhteisiin, yksilön arkeen sekä yhteiskunnan muiden jäsenten suhtautumiseen. Analyysini perusteella muodostui kolme yläluokkaa: stabiili ja epästabiili elämäntilanne, asteittainen ja äkillinen päätös islamiin palaamisesta sekä sisäiset ja ulkoiset muutokset. Elämäntilanteissa ja -taustoissa esiin nousi traumaattisia kokemuksia ja turvattomuutta yhtä lailla kuin elämän tasaisuutta sekä pysyvyyttä. Yläluku asteittaisesta ja äkillisestä päätöksestä muodosti aktiiviseen islamiin palaamisen muutosprosessiin liittyviä tekijöitä. Kolmas yläluokka muodostui puolestaan islamiin palaamisen seurauksista, johon kuuluivat niin sisäiset muutokset kuin vaikutukset jokapäiväisessä elämässä ja ihmissuhteissa. Yläluokat eivät siis olleet havaittavissa tekstistä sellaisinaan vaan ne olivat päättelyn tulosta.

4.5 Tutkimuseettiset kysymykset

Ihmisiin kohdistuvaa tutkimusta tehdessä on keskeistä kiinnittää huomiota myös monitahoisiin eettisiin kysymyksiin. Tiedonhankinnassa ja erityisesti haastattelussa, jossa ollaan suoraan kontaktissa tutkittavien kanssa, tulee huomioida monenlaisia eettisiä periaatteita, joiden lähtökohtana on ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Haastattelututkimuksessa on tärkeä huomioida riittävään tietoon perustuva suostumus eli se, että tutkittavilla on oikeus osallistua tutkimukseen vapaaehtoisesti ja yhtäläisesti keskeyttää osallistumisensa ilman negatiivisia seurauksia. Tutkimuksessa on lisäksi oleellista huomioida luottamuksellisuutta, yksityisyyttä ja seurauksia. Tutkittavalle on näin ollen annettava riittävästi tietoa muun muassa tutkimuksen toteutuksesta ja tarkoituksesta sekä henkilötietojen käsittelystä. (Hirsjärvi & Hurme, 2009, s. 19–20; Tutkimuseettisen neuvottelukunta, 2019, s. 7–9.)

Noudatin maisterintutkielmassani yllä mainittuja, Suomen tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) määrittelemiä eettisiä periaatteita sekä Talentian (2017) määrittelemiä sosiaalityön arvoja. Tutkimukseeni osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen, minkä olin ilmaissut jo kirjallisessa pyynnössäni haastattelututkimukseen osallistumisesta. Lisäksi pyrin kertomaan riittävästi tutkimukseni tarkoituksesta niin kirjallisesti kuin suullisestikin.

Tutkielmani haastateltavat vastasivat kysymyksiin henkilökohtaisesta elämästään liittyen heidän omaan uskonnolliseen prosessiinsa. Kävin näin ollen läpi jo haastatteluista sopiessani sitä, että tulen kysymään henkilökohtaisia kysymyksiä, joihin haastateltavien ei ole pakko vastata, mikäli kysymykseni tuntuvat epämukavilta tai vaikeilta. Kävin saman asian läpi uudelleen vielä haastattelun alussa. Kaikki haastateltavat kuitenkin vastasivat kaikkiin esittämiini kysymyksiin hyvin avoimen oloisesti ja tuntuivat kertovan suorapuheisesti myös elämän haastekohdista ja kokemistaan vaikeuksista. Lisäksi pyrin kertomaan haastateltaville riittävästi tutkimuksen toteuttamisesta, haastattelun nauhoittamisesta ja nauhoituksen hävittämisestä, jotta he pystyvät antamaan suostumuksensa haastatteluun osallistumisesta. Laadin myös kirjallisen suostumuslomakkeen (liite 1), jotta haastateltavat pystyivät käymään asiaa läpi vielä kirjallisesti ja antamaan suostumuksensa.

Yritin lisäksi huomioida jo litterointivaiheessa sitä, että pystyisin kunnioittamaan haastateltavien esiintuomia henkilökohtaisia ja paikoittain haastaviakin elämäkokemuksia, joita peilasin tutkielman viitekehyksen, uskonnollisen kääntymisen vaiheisiin. Pohdin paljon myös tapaa, jolla kirjoitan haastateltavien kokemuksista sekä sitä, miltä ne heille tekstiä lukiessa näyttävät, sillä tutkijan ja tutkittavan katsantokannat tutkimukseen ovat kuitenkin erilaiset. Pyrin siis raportoimaan tutkielmani tuloksista haastateltavia kunnioittaen ja asiallisesti perustellen, sillä koin itselleni tärkeimpänä eettisenä kysymyksenä sen, että olenko osannut kuvata heidän kokemuksiaan riittävän arvostavasti ja moniulotteisesti.

Lisäksi pyrin häivyttämään tunnistettavuustietoja riittävästi jo litterointivaiheessa, kuten paikannimet, nimitiedot sekä sitaattien murteet. Häivytin joissain sitaateissa myös muita yksityiskohtia. Haastateltavien anonyymiteetin sekä yksittäisen henkilön

muutosprosessin ja haastattelun tunnistettavuuden häivyttämiseksi esitän myös haastatteluotteet ilman peitenimiä tai numerointia. En ole häivyttänyt sukupuolia sitaateista tutkimuksen luotettavuussyistä sekä siitä johtuen, että myös sukupuolien erilaiset näkökulmat tulisivat esille. Olen myös luotettavuuden lisäämiseksi kirjannut sulkeisiin sen lukumäärän haastateltavista, jotka ovat tuoneet esiin esitettyä näkökulmaa. En myöskään ole häivyttänyt sitä tietoa, että islamiin palaamisen prosessissa mukana olleet muslimikumppanit olivat miespuoleisia, sillä ennakkoletukset sekä aiempi tutkimus tuovat esiin muun muassa sitä, että naisilla muslimipuoliso on yksi ensisijaisista syistä palata islamiin, joten olen halunnut tarkastella tätäkin argumenttia omassa tutkielmassani. Olen kuitenkin pyrkinyt huomioimaan, ettei ainoan miespuolisen haastateltavan anonymiteetti vaarannu.

Reflektoin lisäksi eettisyyden näkökulmasta tutkijan rooliani sekä omia ennakkoletuksiani islamiin palanneiden muutosprosessista. Jo ensimmäisen haastattelu yllätti minut moninaisuudellaan ja muistutti minua olemaan tietoinen omista ennakkoluuloistani sekä olemaan avoinna haastateltavien kokemuksille.

5 ISLAMIIN PALANNEET SUOMALAISET

5.1 Elämäntilanne ennen islamiin palaamista

Rambo ja Schütz ovat tunnistaneet kontekstin ja elämänhistorian eli muun muassa elinympäristön ja läheisten ihmissuhteiden vaikutuksen erilaisissa yksilön päätöksiä ohjaavissa elämänvalinnoissa ja näin ollen myös uskonnollisen kääntymisen prosessissa. Kaikki haastateltavat olivat syntyneet ja kasvaneet Suomessa, joten heidän makro- ja mesokontekstinsa voidaan ajatella olleen samankaltaisia (Rambo, 1993, s. 20–22.) Nuorimman ja iäkkäimmän haasteltavan ikäeron ollessa lähes 50 vuotta, tulee myös ottaa huomioon, että Suomi on muuttunut näiden vuosikymmenten saatossa sekä eri ikäpolvet jäsentävät elämänvaiheitaan eri tavoin, mikä aiheuttaa varmasti myös eroavaisuuksia islamiin palaamisen prosessissakin.

Jokaisen yksilön oma elämäntarina ja konteksti on kuitenkin ainutlaatuinen ja erilainen, mikä nousi esiin myös islamiin palanneiden kuvauksissa erityisesti mikrokontekstin

tasolla eli siinä minkälaisissa elinympäristössä, perhe- ja ystäväpiirissä sekä uskonnollisessa ryhmässä he olivat kasvaneet ja eläneet (Rambo, 1993, s. 20–22). Lapsuus ja lapsuudenperhe nousivat esiin osan haasteltavan (3) puheissa ja teemat koskivat erityisesti traumaattisia elämäntapahtumia ja -vaiheita, joiden vaikutukset olivat kestäneet aikuisuuteen asti. Esiin nousivat muun muassa pitkittyneen kiusaamisen kokemukset, vanhempien kasvatusongelmat ja tunteettomuus sekä huostaanotto kodin ulkopuolelle, piiloteltu vanhempien välinen väkivalta, turvattomuus ja kokemus siitä, etteivät omat vanhemmat olleet pitäneet huolta tai rakastaneet. Kahden kyseessä olevan haastateltavan vanhemmat olivat lisäksi eronneet ja lapsuutta leimasi isän vähäinen osallisuus tai poissaolo.

”Mä kävin ekan luokan, nii ekan luokan jälkeen mulle sanottiin, että mut otetaan huostaan. Et tota noin mun äiti ei ollu kykeneväinen hoitaa mua... mun isä ei ollu ikinä melkee kotona eikä mun isä tienny mitää kasvatuksesta. Nii isä ei ollu nii kunnon, isä ei ollu lämminhenkinen isä, sanotaan näin, tunteet puuttu täysin.” – mies

Yksi edellä mainituista haastateltavista reflektoi elämäkokemustensa vaikutusta myöhemmän elämän käytösmalleihin, kuten itse islamiin palaamisen prosessissa, mutta hän ei kokenut tällä olevan silti itse lopputuloksen kannalta merkitystä. Toinen puolestaan ei osannut sanoa ovatko omat vaikeat elämäkokemukset vaikuttaneet islamiin palaamisen prosessiin tai päätökseen. Oman alitajunnan vaikutusta omiin elämänvalintoihin ei ole aina kuitenkaan mahdollista tunnistaa, varsinkin, jos alitajuntaan ovat vaikuttaneet niinkin kauaskantoiset asiat kuin oma lapsuus, minkä myös Wohlrab-Sahr (2006, s. 75) on tuonut esiin tutkimustensa perusteella. Loput haastateltavista (3) eivät puolestaan puhuneet lapsuudestaan sen huomattavammin haastatteluissa. Yksi kuvasi eläneensä koko elämänsä samalla paikkakunnalla ja hyvin samojen asioiden kuin ihmistenkin äärellä.

”Mä oon siis kokenut että mun vanhemmat ei oo mua rakastanu ja ei oo niinku pitäny musta huolta, että mulla on ollu turvaton lapsuus. Se on niinku jättäny muhun semmosen jäljen et mä ajattelin varsinki sillo nuorena et mun pitää yksin pärjätä, mun pitää yksin selvitä, kukaa ei mua auta. Sun on ihan turha itkee kellekkää yhtikäs mitää et sä ite pidät huolta omasta elämästä ja teet mitä haluat... Nii varmaan se niinku mun nuoruuden ja lapsuuden kokemus heijastaa sen takia myös siihen mitä kautta ja miten mä oon niinku islamiin tutustunu. Mut mä siis koen että se ei oo ylipäättäen tärkeää et millä tavalla tai miten sä oot siihen islamiin tutustunu.” – nainen

Islamiin palanneiden elämäntilanteet aikuisuudessa ennen islamin löytymistä pitivät sisällään monenlaisia kokemuksia. Osa koki elämän olleen tasaista ja hyvää, kun taas toisessa ääripäässä esiin nousi elämänkriisiä, johon liittyi muun muassa vakava masennus ja avioero. Eräs haasteltavista kuvasi elämäntilanteensa hyvin tasaisena ja luonnehti elämänsä osa-alueiden olleen kaikin puolin kunnossa ennen islamiin palaamista. Kyseinen haastateltava oli myös palannut islamiin varttuneemmalla iällä, mikä voi myös vaikuttaa elämäntilanteen tasaisuuteen verrattuna nuoreen aikuiseen, joka mahdollisesti vielä etsii paikkaansa ja suuntaansa elämässä.

”Yksinäisyyttä, silleen niinku ei mitään tulevaisuudenkuvaa elämässä mitä tekis seuraavaksi. Se oli niinku sellanen tilanne.” – mies

”Olin kyllä aika tyytyväinen elämäni ettei ollu mitään semmosia suuria ahistuksia eikä tota sielullist epätoivoa eikä mitään tällästä. Olin sellanen reipas ja toimelias ihminen, yksin asuin joo. Ja oli paljon ihmissuhteita.” – nainen

Lisäksi esiin nousi, että haastateltavista yli puolet (4) kertoivat olleensa toisen asteen koulutuksen suorittaneita, nuoria aikuisia ennen islamiin palaamista. Osa heistä etsi elämäänsä suuntaa jo asuinpaikkakunnan ja koulutuksen suhteen, kun taas toinen kuvasi elämän olleen ulkoisesti järjestyksessä opiskelupaikan ja uuden kotikunnan löytyttyä. He (3) kuvasivat kuitenkin kokeneensa jonkin tasoista muutostarvetta tai tyytymättömyyden tunteita, vaikka elämän ulkoiset puitteet olisivatkin olleet kunnossa. Neljäs nuorena aikuisena islamiin palanneista puolestaan koki elämäntilanteensa olleen hyvin nykyisen elämäntilanteen kaltainen, vaikka uskonnon vaihtamisesta oli kulunut jo yli kymmenen vuotta.

”Mä voisin koko sen elämäntilanteen, mä voisin niputtaa koko mun elämäni siihen hetkeen asti että.. Mulla oli semmosia kausia että mä unohdin sen että mulla oli että mä uskon Jumalaan, se oli mulla niinku aina. Mut sitten, en mä ollu löytäny mitään parempaa. Sanotaanko että se mun elämäntilanne ulkosesti, mä olin just alottanu yliopistossa silloin opinnot ja oli niinku elämässä kaikki hyvin.” – nainen

”Joo, ei se sinällää se ei oo eronnu iha hirveesti nykyseen, oon samassa työpaikassa vieläkin töissä. Olin naimisissa mut ex-mies oli ulkomaalainen kristittymies ja tosta uskonnon asiasta sit puhuttiin hänen kanssaan paljon mut sitten tota, sitten kun mä luin islamista enemmän, ja lopulta sitten tein sen päätöksen, että haluan olla muslimi niin tuota sitten myöhemmin hänen kanssaan erottiin, koska musliminainen ei voi olla naimisissa kristityn tai jonkun muun uskonnon harjoittajan kanssa kun muslimimiehen kanssa.” – nainen

Haastatteluissa nousi esiin, että islamin mukaan muun muassa sianliha, musiikki ja alkoholinkäyttö ovat kiellettyjä. Muutama haastatelluista (2) kokikin eläneensä arjessaan ennen islamiin palaamista jo monella tavalla islamin mukaisesti, sillä he eivät olleet muun muassa käyttäneet alkoholia, joten islamiin palaaminen ei ollut aiheuttanut konkreettisista asioista luopumisen kokemuksia tai sen suurempaa muutosta jokapäiväisen arjen tavoissa. Useat haastatteluun osallistuneet (4) myös kyseenalaistivat suomalaista käyttäytymiskulttuuria, ja pulmakohtina esiin nousivat erityisesti alkoholinkäyttö ja yhteisöllisyyden puute.

”Mut mä olin jo eläny sellasta elämää että mä en käyttäny alkoholia enkä tupakoinu enkä käyny pubeissa enkä tanssimassa. Ja sianlihan olin jo jättäny vuonna 88 kun se yhtäkkiä alko maistuun pahalle. Et mulla oli niinku näistä tämmösistä konkreettisista asioista ei ollu mitää niinku luopumiskamppailua vaan päinvastoin mä elin sillain tervettä elämää jo. Jo vuodesta 74 oon ollu ilman alkoholia ja vuodesta 81 ilman tupakkaa.” – nainen

”Et tota sillon ku mä oon ollu ei-muslimi nii ei mua kiinnostanu juominen tai mä en ollu koskaa seurustellu. Ja sit kun mä olin kotona nii mä laitoin radion pois ku se jotenki aina häiritsi. Ei oo silleen ollu hirveen mitään sellasta niin suurta muutosta.” – nainen

Elämänhistorian tapahtumat ja erilaiset elämäntilanteet voi nähdä islamiin palanneen kuvauksissa muutosprosessiin vaikuttaneina tekijöinä. Tämä nousi havainnollistavasti esiin erään haastateltavan kuvauksessa yksin selviämisen tarpeesta lapsuudessa, mikä ilmeni myöhemmin islamiin palaamisen prosessissa siten, että hän koki palanneensa islamiin niin sanotusti yksin, ilman muiden tukea tai yhteisön tarvetta. Kolmen haastateltavan lapsuuteen liittyi turvattomuutta, joka on saattanut vaikuttaa islamin vetovoimaan, sillä Granqvistin (2002, s. 260) tutkimukseen perustuen, uskonto voi tukea turvallisuuden tunteen löytymistä.

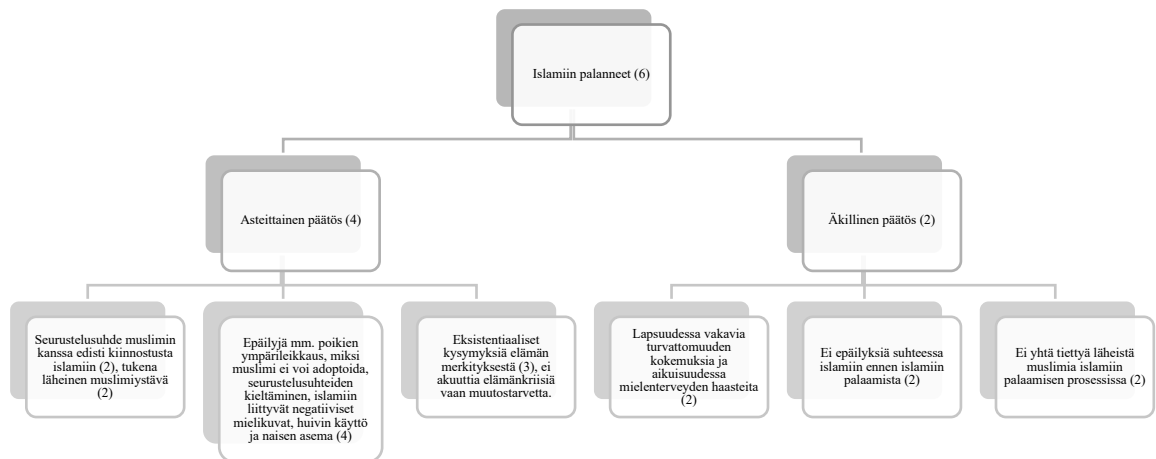
Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, islamiin palanneet olivat hyvin heterogeeninen ryhmä, joiden elämäntilanteissa ja taustoissa oli yhtäläisyyksiä sekä eroavaisuuksia. Puolet haastatelluista oli asunut isommissa kaupungeissa ja tunsivat ulkomaalaisia sekä muslimeita entuudestaan, kun taas puolet olivat asuneet maaseudulla tai pienemmissä kaupungeissa eivätkä olleet tavanneet tai tunteneet muslimeita ennen islamiin palaamisen prosessia. Haastatellut toivat esiin niin tyytyväisyyttä (2) kuin muutostarvetta ja tyytymättömyyttä (3) elämäntilanteestaan sekä elämänkriisiä (1).

Haastatteluissa (2) nousi esiin myös mielenterveyden haasteita aikuisuudessa. Suurimpina yhtäläisyyksinä islamiin palanneiden tilanteissa olivat useamman haastatellun islamiin palaamisen ajankohta nuorena aikuisena, kaikkien haastateltavien kasvutausta Suomessa sekä viiden vähäinen uskonnollinen tausta. Samalla haastateltavien perhetaustat olivat hyvin vaihtelevia ydinperheistä, yhden vanhemman kanssa kasvaneisiin ja kasvuympäristöt vaihtelivat maaseudusta suurempiin kuntiin tai kaupunkeihin sekä haastateltavien kokemukset elämäntilanteestaan ennen uskonnon vaihtamista olivat ylläkuvatusti erilaisia. Kukaan haastateltavista ei ollut islamiin palatessaan naimisissa muslimin kanssa ja kaksi oli puolestaan naimisissa kristityn kanssa.

5.2 Islamiin palaamisen muutosprosessi

*”Mä oon mennyt sellattis niinku edenny askeleittain. Että aina pohtinu jokaista askelta mitä mä oon tehny. Ja sit vasta kun mä oon ollut ihan niinku super varma et joo mä voin tehdä tän näin niin sit mä oon. Et mä en oo periaattees ku osa menee uskonnossaan nii et ne menee nopeesti eteenpäin ja sitte hypätään taaksepäin ja sit taas hypätään nopeesti eteenpäin ja taaksepäin, sellast seilaamista mutta mä meen aina harkiten...” –
nainen*

Haastatellut kävivät läpi islamiin palaamisen muutosprosessissa myös Rambon määrittämät kriisin, etsinnän, kohtaamisen ja vuorovaikutuksen prosessivaiheet, jotka ovat seurausta yllä esitellylle kontekstin eli elämäntilanteen vaiheelle. Prosessi päättyi islamiin sitoutumiseen ja uskonnon vaihtamisen vaikutuksiin omassa elämässä. (Rambo, 1993, s. 168–169). Vaikkakin islamiin palanneiden muutosprosessit olivat hyvin yksilöllisiä, haastateltavat voidaan jakaa kahteen ryhmään kääntymistavan perusteella: äkillisesti ja asteittaisesti islamiin palanneisiin. Kaksi haastateltavista kertoi palanneensa islamiin hyvin nopeasti, toinen vuorokaudessa ja toinen muutamassa päivässä. Yli puolet haastateltavista puolestaan kuvasivat muutosprosessinsa olleen asteittainen, ja kestäneen enimmillään 13 vuotta ja vähimmillään hieman alle vuoden. Haastateltavat, jotka kertoivat lapsuudentraumoista sekä mielenterveyden ongelmista aikuisuudessa olivat palanneet islamiin hyvin äkillisesti muutamassa päivässä, mitä tukee Granqvistin (2002, s. 260) näkemys siitä, että turvattomuutta lapsuudessaan kokeneen kääntymispäätös tapahtuu usein yhtäkkiesti, sillä uskonto voi tukea tai auttaa löytämään elämässä turvallisuuden tunnetta.

Kuvio 2. Islamiin palaamisen muutosprosessi

Haastateltavien muutosprosessiin vaikuttivat niin elämäntilanteeseen liittyvät muutostarpeet kuin akuutit elämäntilanteetkin, ja prosessiin liittyi myös eksistentiaalisten kysymysten pohtimista elämän tarkoituksesta ja merkityksestä. Tärkeinä prosessiin vaikuttavana tekijänä näyttäytyivät myös erilaiset kohtaamiset ja vuorovaikutussuhteet muiden muslimien kanssa. Esittelen näitä löydöksiä tarkemmin seuraavassa tekstissä.

5.2.1 Elämäntilanteet ja eksistentiaalinen tyhjyys

Rambon (1993, s. 168) jäsentämät kriisin tai elämänmuutoksen sekä etsinnän vaiheet kulkivat käsikädessä haastateltujen kokemusten kanssa tai punoutuivat yhteen jollakin tavalla niiden kanssa. Haastateltavien (5) kuvauksissa esiin nousi elämäntilanteita, joissa heijastui niin tarve elämänmuutokselle kuin konkreettinen kriisikin. Nämä kokemukset pitivät sisällään identiteettikriisin, myöhäisen teini-ikäisen kapinan ja muuton pois lapsuudenkodista sekä kamppailun mielenterveyden haasteiden kanssa. Lisäksi yksi haastateltavista kuvasi niin sanotusti pudonneensa mustaan aukkoon jättäessään uskonnollisen taustansa. Kaikissa kokemuksissa nousi esiin tietynlaisen muutoksen tarve suhteessa sen hetkiseen elämään ja todellisuuteen, joka ei sillä hetkellä tuottanut onnellisuutta. Rambo (1993, s. 46–50) kuvaa myös, että kriisi itsessään saattaa ilmetä juuri tyytymättömyyden ja merkityksettömyyden tunteina omaa elämää kohtaan eikä tarkoita varsinaista akuuttia, äkillistä tapahtumaa.

”Mul oli perusajatuksena et se arki mitä mä elin se ei antanu mulle onnellisuutta tai että elämä oli tosi tasasta ja se vaan meni mut ei siin ollu mitään sisältöä. Ihan selkeesti mä koen, että jos mulla ei olis ollu sellasta, jos mä olisin ollu tosi tyytyväinen mun elämään nii mä olisin halunnu palaa takasin samoihin juurii ja tehdä samat asiat, samal tavalla nii ei enhän mä olis siin vaiheessa varmaan niinku mistään toisesta uskonnosta kiinnostunut. Et se on ihan niinku selkeesti se että ei oo tyytyväisyyttä siihen elämään. Että ja sitten mä muutin tosiaan ni ulkomaille, ja sit siellä mä aloin näkemään paljon enemmän kulttuureja.” – nainen

Erään haastateltavan islamiin palaamisen prosessissa ei kuitenkaan korostunut varsinainen muutoksen tarve tai kriisin vaihe vaan enemmänkin se, että hän oli elämäntilanteessa, jossa oli vapautunut tilaa ja aikaa pohtia oman elämän valintoja omien lasten ollessa jo aikuisia ja asuessa omillaan. Näin ollen kyseisenkin tilanteen voisi tulkita olevan elämänmuutos, vaihe, jolloin haastateltava pystyi tekemään valintoja vain itsensä kannalta, kun elämäntilanne oli tasainen ja oli vastuussa vain itsestään.

”Ni et mä oon neljä lasta yksin kasvattanu ja nyt on niinku mun oma elämä. Et jos mä oon sitä Jumalan johdatusta kuunnellu ja lähteny tänne ja saanut tän kaiken näin helposti. Niin mun pitää kuunnella sitä, mut on niinku johdatettu tähän yhteisöön. Näin mä koin, niinku sen et mul ei oo sellasta suurta hengellisyyden tarvetta ja hurmosta ja mulle sanottiinki että sitte hei ihan järkevästi kuule, et ei mitää hörhötyksiä, alko suomalaiset musliminaiset sanomaa sitte.” – nainen

Haastateltavat (4) olivat myös tutustuneet toisiin uskontoihin tai elämänfilosofioihin nuoruudessaan tai aiemmissa elämänvaiheissa. Islamiin palaaminen tapahtui kuitenkin kaikilla myöhemmin, eikä islam ollut kiinnittänyt heidän huomiotaan tässä kyseisessä tiedon etsinnän vaiheessa. Islam oli lisäksi monelle hyvin tuntematon uskonto ennen uskonnon vaihtamisen prosessia. Tästä huolimatta haastateltavat (6) nostivat kuitenkin esiin eri tavoin, etteivät he olleet aktiivisesti tai tietoisesti etsineet islamia vaan islam tuli elämään niin sanotusti johdatuksena. Yllä mainittuun perustuen, tietynlaisen etsinnän vaiheen voisi kuitenkin tulkita alkaneen monen kohdalla jo vuosia ennen islamiin palaamista heidän etsiessään tietoa muista uskonnoista ja tavoista katsoa maailmaa, vaikkakin itse islamiin palaaminen tapahtui eri tavoin, niin äkillisesti kuin asteittainkin. Näin ollen etsinnän vaiheen voi ajatella tapahtuneen monen kohdalla jo suoraan kontekstin vaiheen jälkeen sen sijaan, että prosessi olisi edennyt täysin kronologisesti kontekstista kriisiin.

”Sillon kun mä olin just alottanut seurustelevaan sitten mun miehen kanssa niin se vei vähän niinku enemmän huomiota siis elämässä tietenkä ku on just vastarakastunut ja näin. Nii se uskonnon ettiminen ei sillätavalla ollu niinku nii aktiivista. Muttet sanottasko et mul oli vihdoin niinku mielenvapaus kuiteski niinku lukea ja ottaa tietoa eri uskonnoista.” – nainen

Tämän lisäksi haasteltavat (4) olivat pohtineet eksistentiaalisia kysymyksiä niin syntymään ja kuolemaan liittyen kuin sitäkin, mikä on elämän tarkoitus. He toivat esiin etsineensä elämän merkitystä, joka oli toiselle merkinnyt erilaisen, positiivisemmän elämäntavan löytymistä eikä uskonnon etsimistä. Toinen puolestaan kuvasi etsineensä nimenomaan uskontoa ja elämäntarkoitusta jo vuosien ajan ennen islamin saapumista elämään.

”Mä olin jo niin monta vuotta elämässäni ettiny että mihin mä uskon ja miten tätä elämää pitää elää ja sit mistä mä löydän elämälleni tarkotuksen. Ja mä olin sen jo aikoja sitten tajunnu et se ei tuu ihmisten kautta, et se mikä on mun elämän tarkotus nii se ei tuu vaikka tämän naapurin kautta.” – nainen

”Mä puhuin tästä mun äidinki kanssa joskus että.. kun mä mietin sitä, et ei se ihmisen elämä voi olla vaan se, et me ollaan vaa täällä, me synnytään ja me kuollaan ja thats it et sil ei oo mitää tarkotusta. Mä mietin sitä että mitä varten me ollaan täällä ja mihin se ihmisen elämä ehkä loppuu? Loppuuko se? Loppuuko se siihen kun sä kuolet? Ja se tuntu jotenkin ihan hirveeltä ajatukselta et se tosiaan päättyis sitten siihen.” – nainen

Tietynlaisen kriisin ja elämänmuutoksen vaiheet voidaan nähdä olleen osana islamiin palaamisen prosessia. Haastateltavien nimeämiin elämänmuutoksen vaiheisiin liittyi se, että elämästä vapautui tilaa tehdä erilaisia valintoja, joihin ei aiemmin ollut mahdollisuutta; se, että omassa elämässä oli akuutti kriisi mielenterveysongelmien vuoksi; ja se, että elämässä oli neutraalimpi vaihe, joka kuitenkin piti silti sisällään yleistä tyytymättömyyttä. Haastateltavat olivat kertomansa perusteella kääntymistä ennen käyneet läpi syvällistä henkistä prosessia, joka tukee myös Lehtisen (2004, s. 236) näkemystä siitä, että islamiin palaaminen vie eri ihmisillä eri aikansa mutta jokainen käy läpi oman prosessinsa, joka on saattanut alkaa tiedostamattakin jo paljon ennen varsinaista sitoutumista islamiin.

5.2.2 Kohtaamisten ja ihmissuhteiden merkitys

”...on kaks tapaa miten islamista voi kertoa et suoraan tälleen niinku nyt me tästä puhutaan et nyt mä voin kertoa kaikki peruspilarit tai sit mun käytöksen tavalla. Et käytöksen avulla et mistä islamissa on kyse kuten mulle tehtiin silloin et ulkomailla mulla oli kaks tyttöä et ne tiivisti sen verran bussissa et mä mahduin siihen kolmanneks henkilöks. Ja sitten toinen söi siinä popcornia ja sitte se kaivo laukusta yhden pussin ja anto mulle.” – nainen

Islamiin palaamisen muutosprosessissa yhtenä tärkeänä tekijänä näyttäytyivät toiset muslimit, joiden merkitystä Rambokin (1993, s. 66) korosti kohtaamisen ja vuorovaikutuksen prosessivaiheissa. Nämä vaiheet pitävät sisällään sen, että yksilö tutustuu uuden uskonnon harjoittajiin, jotka voivat tarjota toisenlaisen tavan hahmottaa maailmaa. (Rambo, 1993, s. 66.) Yllä mainitussa sitaatissa haastateltava kuvaa islamiin tutustumisen tapahtuvan joko toisen muslimin käytöksen tai suoran kerronnan kautta. Kaikkien haastateltavien puheissa korostuivat heidän kokemansa positiiviset kohtaamiset muslimien kanssa, mikä oli herättänyt alkuperäisen kiinnostuksen islamiin. Muslimien käytös oli näkynyt muun muassa auttamisenhaluna, kunnioittamisena, huomiointina, hyvytenä sekä tasapainona ja rauhana yleisessä olemuksessa, minkä haastateltavat (6) kuvasivat vaikuttaneen heihin positiivisesti. Lisäksi muslimien yhteisöllisyys koettiin vetoavaksi asiaksi varsinkin islamiin palaamisen prosessissa ja erityisesti sen alkuvaiheessa.

”Pidin kovasti siitä, miten muslimien tulee välttää juoruamista ja pahan puhumista niin, että pitää aina ajatella, että jos se henkilö, josta puhut olisi paikalla, pitäisikö hän niistä asioista, joista kerrot hänestä.” – nainen

”Mutta sitte tää kosketus islamiin tuli sitä kautta, just tän niinku anteliaisuuden ja ystävällisyyden ja mukaan ottamisen kautta et kukaan ei puhunu mulle et sun pitäis kuule nyt perehtyä tohon uskontoon vähän.” – nainen

”Mun mielestä aika hyvää islamissa on se, et ihmiset halua niinku auttaa toisiaan ja tukea toisiaan ja aina tahtoo hyvää toisille... ja sitte sun niinku pitää välttää kaikkee negatiivisuutta ja ylipäättää kaikkee pahansanomista toisista ihmisistä. Nii sitte tommonen positiivisuus on mun mielestä hieno juttu islamissa että kaikki asiat yritetään hoitaa niinku toisia kunnioittaen ja niin pois päin.” – mies

Haastatteluissa merkitykselliseksi nousivat juuri suorat, positiiviset kohtaamiset muslimien kanssa ennen islamiin palaamista, joiden merkitystä Rambo (1993, s. 66) korostaa myös teoriassaan kohtaamisen vaihetta koskevassa osassa. Tätä tukee myös

Lehtisen (2004, s. 236–238) näkemys siitä, että islamiin palanneiden määrä on kasvanut suorien kontaktien määrän kasvaessa islaminuskoisten maahanmuuttajien lukumäärän lisääntyessä.

”...siellä oli suomalaisia semmosii naisia, jotka oli ollut kaksikymmentä vuotta muslimieitä. Et heistä oikein huokui se semmonen tasapaino että heil on niinkun sydämessä kaikki kunnossa. Ne oli jotenki niinku löytäny sen semmosen hyvän olon itselleen ja se näky ihan selkeesti siellä.” – nainen

”Sain paljon eri maalaisii kavereita nii sitten me alettiin juttelee ja sit mul maailma aukes tähän näin. Monii eri uskontoja, monii eri käyttäytymisii ja sitten mä tapasin mun nykyisen mieheni siellä nii. Pakko sanoo että hän, omalla sillä käytöksellään ja sillä olemuksellaan ja sillä... Mä vaan kysyin et mikset sä juo kun me muut juodaan, ja tää sano et mul on tällänen tapa ja mä pidän muuten hauskaa. Elikkä sielt tuli aina joku kysymys mikä ei koskaan painostanu mua mutta ne oli erikoisii vastauksia koska kukaa aikasemmin ei ollut puhunut näin.” – nainen

Ihmissuhteilla voi olla huomattava rooli uudesta uskonnosta kiinnostumisessa. Kuten yllä olevasta sitaatista ilmenee, kaksi haastateltavista oli islamiin tutustuessaan tuoreessa seurustelusuhhteessa muslimimiehen kanssa. Rambon (1993, s. 66, 76) näkemys on, että uskonnolliseen kääntymiseen vaikuttaa huomattavasti se, jos käännynnäisellä on läheinen suhde uuden uskonnon edustajan kanssa. Loftland ja Skonovd nostavat esiin tämän saman yhteisen nimittäjän uskonnollisessa kääntymisessä (1981, s. 379). Yllä mainittujen haastateltavien kuvauksissa nousikin esiin islaminuskoisen kumppanin herättäneen kiinnostuksen islamiin, sillä he osoittivat käytöksellään erilaisen tavan toimia ja loivat erilaista kuvaa islamista, kuin mitä mielikuvia haastatelluilla oli ollut entuudestaan.

Kyseiset haastateltavat halusivat kuitenkin tuoda esille heidän ottaneen islamista selvää pääsääntöisesti itsenäisesti ja he olivat kokeneet tärkeänä, ettei muslimipuoliso ollut tyrkyttänyt uskontoaan heille. Positiivista kuvaa islamista oli kuitenkin luonut kumppanin erilainen, positiivinen käytös sekä olemus. Toinen haastateltavista kertoi ensin salanneensa islamiin tutustumisen seurustelukumppaniltaan, joka oli myöhemmin tyrmännyt haastateltavan kiinnostuksen islamiin oltuaan huolissaan siitä, että kiinnostus johtui vääristä syistä eli miellyttämisenhalusta. Toinen haastateltavista puolestaan kuvaili kumppaninsa kannustaneen häntä ottamaan asioista selvää itsenäisesti, jotta tämä pystyisi muodostamaan oman mielipiteensä eikä islamiin palaaminen ollut

edellytys suhteen jatkumiselle. Molemmat haastateltavat tutustuivat islamiin hyvin perusteellisesti kohdaten myös omia epäilyjään ja huoliaan suhteessa uuteen uskuntoon.

”Mä pidin kuiteski erillään mun miehen tutustumisen ja islamiin tutustumisen. Vaikka hän anto ja se kaveriporukka anto semmosen kipinän sillälaililla et mä niinku ihmettelin että miks he vaikka sanoo Jumalan nimeä tai miksi he vaikka tekee sitä ja tätä, rukoilee ja paastoo nii he eivät kuiteskaa kertoneet mulle paljo yhtää islamista et siis oikeastaa 95 prosenttia mun kaikesta tiedosta tuli netistä ja mä iteksee sitä luin. Hän sillon sit siitä sano että ku se tietenki luuli et se on joku semmonen et mä haluan häntä miellyttää. Ni se sano mulle että ei, islam pitää niinku ottaa oikeesti vakavasti ja sun pitää oikeesti uskoos siihen että et sä voi niinku mun takia voi palata islamiin.” – nainen

”Turhaa se on et joku toinen ihminen kertoo sulle kaiken, koska sit sä liikaa luotat siihen yhteen ihmiseen. Ja se voi jopa, mun mieski sano hyvin et älä luota kaikkeen mitä mä sanon koska voi olla virheitä ja välillä mä en suostu sanoo sulle mitää koska jos mä en tiedä siihen vastausta nii on parempi olla hiljaa kun antaa virheellinen... Ja sitten vielä se, että sä menet nettiin ja sä etit vastauksen johonkin asiaan, onko se totta?” – nainen

Kyseiset haastatellut avioituivat myöhemmin islaminuskkoisen seurustelukumppaninsa kanssa ja avioliitto muslimin kanssa vaikutti monelta osin islamilaisen kulttuurin ja uskonnon harjoittamisen tutustumisessa. Tästä huolimatta islamiin palaaminen näyttäytyi kuitenkin haastateltavien kertoman perusteella hyvin yksilöllisenä, asteittaisena ja syvällisenä prosessina, johon liittyi samalla monenlaista vanhan ja uuden todellisuuden uudelleenjärjestäytymistä. Islaminuskoinen kumppani ei näyttäytynyt ensisijaisena islamiin palaamisen päätökseen vaikuttavana tekijänä vaan enemmänkin prosessia myötävaikuttavana asiana.

”Ja ennenku me mentiin naimisiin, me käytiin miehen kanssa keskustelu tästä asiasta että, että mä saan olla vaikka lopun elämäni kristitty mut hänelle on tärkeää et kun me mennään naimisiin että hän saa päättää tulevista lapsista. Että olenko minä sinut asian kanssa että vaikka minä olisin kristitty koko lopun ikäni nii mä annan hänelle vallan valikoida uskonnon meidän lapsille... ja alettii elämään sitä elämää elikä ei syöty possu ja ei juotu alkoholi. Näitä pieniä muutoksia nii sillon se alko se identiteetti et hei voisiko mä olla jatkossakin näi et mä en syö tätänäi tai juo tätänäi, elikä se alko rakentumaa se persoona uudestaan siinä nii.” – nainen

”Mä niinku koen et sen takia kun mä oon yksin palannu islamiin ja se on niinku täysin oma prosessi. Enkä usko et ikinä tulis mitää semmosta että okei jos mä olisin vaikka mun mieheltä hirveesti kuullu islamista ja se olis hirveesti tukenu mua siinä et mä palaan islamiin. Sit jos meil olis tullukki vaikka ero nii et mul olis semmonen kriisi et haluunko mä oikeesti olla muslimi että jatkanko mä tätä muslimina oloo vaikka mul ei oo tätä miestä. Et ku mul ei ollu semmosta niinku linkkiä kehenkää ihmiseen islamin suhtee.” – nainen

Rambo (1993, s. 169) argumentoi vuorovaikutuksen prosessivaiheeseen kuuluvan juuri yllä mainittu, uudenlaisen ajattelutavan omaksuminen niin ympäristön kuin sosiaalisten suhteidenkin kautta, johon lukeutuvat lisäksi erilaiset haasteet ja kiinnostusta lisäävät tekijät. Osa haastateltavista (2) kuvaili, että islam uskontona ja kulttuurina tuntui hyvin luonnolliselta eivätkä he kokeneet epäilyjä ennen islamiin sitoutumista. Toisaalta kyseiset haastateltavat myös palasivat islamiin hyvin äkillisesti, joten varsinaiselle prosessoinnille ei ollut välttämättä ehtinyt tulla tilaa. Islamiin asteittain palanneet haastateltavat (4) kuvailivat kuitenkin kokeneensa monenlaisia epäilyjä ja haasteita liittyen muun muassa huivin käyttöön, poikien ympärileikkaukseen, seurustelusuhteiden kieltämiseen sekä siihen, etteivät muslimit voi adoptoida eikä nainen periä omia vanhempiaan. Lisäksi omat aiemmat ennakkoluulot olivat herättäneet epäilyjä kuten kysymykset naisen asemasta ja islamin suhteesta maailmalla oleviin sotiin. Näissä tilanteissa osa tukeutui juuri läheisiin muslimeihin ja osa selvitti epäilyt itseksensä etsimällä tietoa.

”Vakavasti niinku epäilin sitä että pystynkö mä näin niinku rajottavaan elämäntapaan ollenkaan. Ja tota, sitte tuli niinku sellanen monien tämmösten hyvien kokemusten kautta tuli semmonen ajatus että en mä voi lopun ikääni, en mä voi lopun ikääni ajatella silleen et onpa niillä muslimeilla hyvä elämä. Et en mä niin voi jatkaa elämää ja sit tuli vaan se tarve, että mä sanoin yhelle naapurin tutulle naiselle että, tota mä haluan keskustella kahdestaan. Se vähän niinku pelästy et onks meil riita jostain. Mä olin et eiei, päinvastoin, mä haluan niinku muslimiksi.” – nainen

”Siis sillonha epäilytti koska silloinkin oli sotia. Kokoajan on ollut sota. Kokoajan on islamii vastaan taisteltu jossain suunnalla. Se vaati aikaa että pysty ymmärtämään että sodan ja islamin kontekstin ero on niinku toisistaan et ne ei ole, media sekottaa ne ja ne ihmiset tottakai siellä elämässään sekottaa ne. Mutta ei sota tapahdu vaan islamin takii... Nii sit siin vaihees, pakko sanoo et mun mies oli hyvä puhumaan, et se laitto mut itse tutkimaan, et he alappa tutkimaan että miten sota syntyy. Syntykö se siitä nii että muslimi inhoo jotain toista tyyppiä naapurissa?” – nainen

Vetoavana tekijänä kaikkien haastateltavien puheissa korostui kuitenkin islamin järkeenkäyvyys, eritoten se, että islamin perustuu logiikkaan ja on teoreettinen. Islamin koettiin antaneen vastauksia eksistentiaalisiin kysymyksiin, minkä voi myös nähdä tukevan kokemusta elämän merkityksen löytymisestä ja elämän pohjan rakentumisesta. Samalla vetoavana koettiin myös selkeät, elämää ohjaavat normit elämän eri osa-alueilla. Ohjenuorien noudattamisen kerrottiin lupaavan taivaallista palkkiota, mikä saattaa myös vaikuttaa yksilön turvallisuuden tunteen lisääntymiseen ja ne voivat tuoda

elämään selkeyttä. Opillisesti tärkeimpänä seikkana korostui kuitenkin kaikilla Jumalan ykseys.

”Nii se autto, tuki siihen islamin kiinnostusta et se ei ollu vaan se henkinen puoli mut myös se teoreettinen puoli, että täähän menee näin.” – nainen

Rambon argumentti läheisen suhteen merkityksestä uuden uskonnon harjoittajaan kääntymisprosessissa näkyi lisäksi erityisesti siinä, miten haastateltavat kuvasivat tilannetta, jolloin he päättivät palata islamiin. Osa asteittain islamiin palanneista haastateltavista (3) kertoi halunneensa lausua uskontunnustuksen juuri itselle läheisen muslimin kanssa, joka oli joko oma seurustelukumppani tai luotettava muslimiystävä. Lisäksi neljäs asteittain islamiin palannut kuvasi hänellä olleen yksi läheinen muslimiystävä, jolta hän sai tukea islamin harjoittamiseen rukoilemisesta arabian kielen opiskeluun. Haastateltavat (2), jotka palasivat islamiin äkillisemmin eivät nimenneet yhtä tiettyä läheistä muslimia merkitykselliseksi omassa prosessissaan, vaikkakin toisella heistä oli paljon islaminuskoisia kavereita jo ennen muutosprosessin alkua mutta toinen sen sijaan ei ollut tuntenut yhtään muslimia ennen islamiin palaamistaan.

”Vaikka se niinku oikeesti sä tutustuisit vaikka just islamiin muslimien kautta niin mä alusta asti ajattelin et se ei oo niinku, ne ei oo ne muslimit jotka antaa mulle merkityksen elämään vaan se ois se ite uskonto. Ni mä niinku tosi vahvasti koen sen sillä tavalla että minä oon palannu islamiin yksinään, ettiny kaiken tiedon yksin” – nainen

Kohtaamiset ja läheiset vuorovaikutussuhteet islaminuskoisten kanssa näyttäytyivät islamiin palaamisessa merkittävänä tekijänä erityisesti islamiin asteittain palanneilla mutta myös myöhemmässä vaiheessa islamiin äkillisemmin palanneilla. Muslimien elämäntavat sekä käyttäytymismallit koettiin positiivisina ja mielenkiintoa herättävinä tekijöinä. Vaikka asteittain islamiin palanneet ottivat opillisista asioista myös itsenäisesti selvää, oli heillä myös läheisiä ihmissuhteita muslimien kanssa, joiden puoleen he kääntyivät erityisesti tehtyään päätöksen islamiin sitoutumisesta.

5.2.3 Islamiin sitoutuminen

Islamiin sitoutumisen prosessivaihe (Rambon, 1993, s. 124, 127) näkyi islamiin palanneiden uskontunnustuksen ääneen lausumisena ja muille ihmisille islamiin

palaamisesta kertomisena. Kääntymispäätöksen tehtyään kaikki haastateltavat lausuivat siis uskontunnustuksen eli sahadan, minkä jälkeen he kokivat olevansa muslimeita, olivat he sitten tehneet päätöksen islamiin palaamisesta nopeasti tai asteittaisesti. Rambo (1993, s. 127) kuvaa rituaalien kuuluvan sitoutumisen vaiheeseen, ja niiden tärkeys näkyikin haastateltavien puheissa juuri uskontunnustuksena, joka on yksi islamin viidestä peruspilarista. Tämän tärkeän rituaalin yhteydessä varsinainen päätös islamiin palaamisesta konkretisoitui haastateltaville. Muina tärkeinä rituaaleina esiin nousivat myös rituaalipesu ja naisilla huivin käyttöönotto.

”Ei tullu sellast tietty pistettä, varmaa sitte vasta kun sen uskontunnustuksen oli tehny. Nii se oli sit selkee et nonni nyt mä oon muslimi. – nainen

”Siitä mä niinku identifioin itseni muslimiksi kun mä sanoin sen uskontunnustuksen, tein sen rituaalipesun nii sen jälkeen mä tunsin et mä oikeesti olin muslimi... ja toisena aika tärkeenä asiana oli se että mä uskalsin sitte alkaa sanoo ihmisille että mä oon muslimi ja sitten mä uskalsin laittaa huivin päähän ja mennä kouluun yliopistoon... vaikka mua niin hirveesti pelotti sanoa ihmisille että mä olen muslimi... Mä jo alusta asti koin että islam on koko mun elämä. En mä vaan voi olla ihmisille se sama niinku ennen ku mä oon tullu muslimiks ni se on jotain niin suurta mun elämässä.” – nainen

Pisimmillään islamiin tutustuminen ja islamiin palaamisen prosessointi oli vienyt yhteensä kolmetoista vuotta, jonka aikana kyseessä oleva haastateltava oli ehtinyt tutustua islamin tapakulttuuriin sekä itse uskontoon ilmeisen kattavasti laajan muslimiverkoston sekä oman tiedonhaun tuella. Äkillisesti islamiin sitoutuneiden päätökset olivat puolestaan vieneet toisella vuorokauden ja toisella muutamia päiviä. Tämä kuvastaa myös hyvin haastateltavien heterogeenisyyttä toisen palatessa islamiin vuorokaudessa ja toiselta tämän viedessä toistakymmentä vuotta. Varsinaisen sitoumuksen eli islamiin palaamisen päätöksen jälkeen haastateltavat aloittivat kukin tavallaan islamin mukaisten elämäntapojen noudattamisen ulkoisista pukeutumiseen liittyvistä seikoista sisäisten ohjenuorien seuraamiseen ja rukoiluun.

”Se oli kyl ehkä torstai tai perjantai ja sit viikonloppu tuli. Ja ehkä tiistaina mä menin sitte uudestaan moskeijaan ja sit musta tuli muslimi. Et mun ei sillee hirvee kauan pitäny mitää mieltä. Et silleen aika semmonen pikanen päätös.” – nainen

”Ja sit joku anto mulle Koraanin suomen kielisen käännöksen, Hämeen-Anttilan. Ja sit mä yritin lukea sitä kun se vähän kiinnosti ja mä en saanu siit mitää irti. Ja sitte alko olla aika paljon näitä abayoita et sain lahjaksi ja huiveja ja näitä. Ja joskus sovitin niitä päähän että et no se on aika kaunis ku tällee laittaa ja tota. En niinku osannu tehdä

mitää mut tutkin paljon ja luin ja kuuntelin kolmesta vuotta. Kolmesta vuotta meni tähän pohdintaan.” – nainen

Suurin osa (5) oli jo aiemmin muslimiystäviensä tai puolisoitensa kautta tutustunut muun muassa huivin käyttöön ja islamin mukaiseen ruokailukulttuuriin, kun taas yksi haastateltavista ei ollut islamiin palaamisen äkillisyydestä johtuen ehtinyt tutustumaan ollenkaan islamiin tai sen tapakulttuuriin. Tästä huolimatta islamiin sitoutuminen tapahtui kaikilla samankaltaisesti, islamin rituaalien mukaisesti.

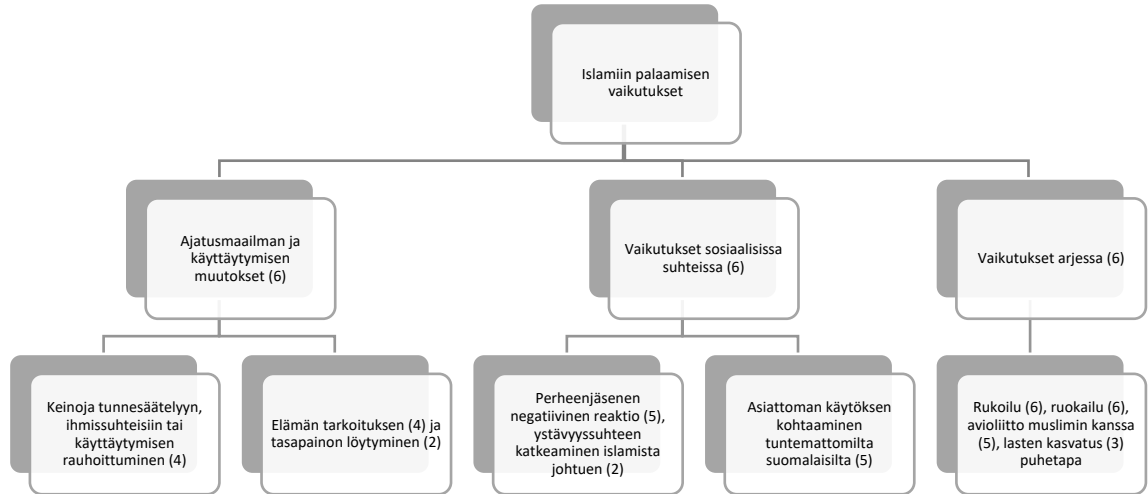
5.3 Islamin palaamisen vaikutukset

”Et en sano että kun mä palasin islamiin että mä oisin ollu samanlainen henkilö mikä mä oon nyt. Ja mä koen et se tulee olemaan mun koko loppuelämän pitunen prosessi, et mä niinku opin lisää mun uskosta. Mä opin niinku lisää siitä et miten sä voit olla parempi ihminen, miten sä pystyt vaikka säätelee sun tunteita siis ihan kaikkea.” – nainen

Rambon (1993, s. 170) mukaan uskonnollisen kääntymisen prosessi päättyy seurauksiin, jotka ymmärrettävästi vaihtelevat eri ihmisillä. Parhaimmillaan käännyttäminen löytää elämälleen tarkoituksen tai turvan ja rauhan tunteen. Uskonnollinen kääntyminen muovaa silti aina yksilön uskomuksia ja toimintaa. (Rambo, 1993, s. 170.) Islamiin palanneiden kokemuksista korostui tämä seurausten vaihe, eli toisin sanoen islamiin palaamisen vaikutukset niin haastateltavien arjessa ja ajatusmaailmassa kuin ihmissuhteissakin. Toisin kuin islamiin palaamisen aiemmissa muutosprosessin vaiheissa, jossa haastateltavien välillä näkyi runsaasti eroavaisuuksia, islamiin palaamisen vaikutuksissa nousi esille paljon yhteisiä elementtejä.

Tutkimukseen osallistuneet islamiin palanneet kuvasivat islamin merkitsevän elämäntapaa tai elämän pohjaa, jolle elämä rakentuu. Esiin nousivat sisäiset ja ulkoiset muutokset, jotka pitivät sisällään myös Rambon yllä esittämiä vaikutuksia muun muassa rauhan ja tasapainon löytymistä. Islamin koettiin tukevan sisäistä, henkistä kasvua ja antavan keinoja omien pulmakohtien työstämiseen, muun muassa rukoilu koettiin mieltä rauhoittavaksi. Islamiin palaamista luonnehdittiin jatkuvaksi uuden oppimiseksi ja elämän mittaiseksi prosessiksi. Negatiivisina seurauksina esiin nousivat läheisten vaikeudet hyväksyä uskonnon vaihtamista sekä ulkopuolisten ihmisten asiaton

kommentointi ja käytös naispuoleisia islamiin palaaneita kohtaan, joiden islaminusko näkyy ulospäin pukeutumisesta johtuen.

Kuvio 3. Islamiin palaamisen vaikutukset

Yllä olevassa kuviossa olen kuvannut islamiin palaamisen vaikutuksia niin haastateltavien sisäisessä kuin ulkoisessa todellisuudessa ja sosiaalisissa suhteissa sekä jokapäiväisessä elämässä. Seuraavaksi avaan kuvion esittämiä löydöksiä laajemmin tekstissä.

5.3.1 Sisäinen muutos

Merkittävänä islamiin palaamisen vaikutuksena näyttäytyivät haastateltavien sisäiset muutokset, jotka ilmenivät ajatus- ja arvomaailman muutoksina heijastuen lopulta myös omaan käytökseen. Haastateltavien (5) kuvauksissa korostui islamin kautta löytyneen tietynlainen halu olla parempi ihminen, ja islamin koettiin antaneen keinoja käsitellä oman tunne-elämän tai käyttäytymisen pulmia. Yksi haastateltavista sanoitti taidokkaasti muidenkin kokemuksista välittyntä näkemystä siitä, että islam parhaimmillaan tukee tai haastaa yksilön ajatus- ja toimintamalleja, mikä mahdollistaa kehittymisen ihmisenä.

”Islam on kaikki, ihan mun koko elämä, se on niinku kaikessa mitä mä teen ni mä yritän muistaa islamin. Mä yritän niinku olla parempi ihminen. Oikeestaan mä tosi paljon

rinnastan sen muslimina olon siihen että yrittää olla parempi ihminen. Aina yrittää olla parempi ihminen mitä oli eilen.” – nainen

Toinen haasteltavista kuvaili puolestaan samaa asiaa eri termein, kertomalla jihadin eli jokaisen ihmisen sisäisen kamppailun merkityksestä omassa elämässä. Haastateltava koki, että hänen luonteensa ja käytöksensä olivat muuttuneet islamiin palaamisen seurauksena ”lauhkeampaan” suuntaan. Hän selitti kohtaamiaan vaikeuksia elämässä henkilökohtaisena jihadina, eli sitä, että vastoinkäymiset ovat tärkeä hyväksyä osana elämää mutta samalla ihmisellä itsellään on mahdollisuus vaikuttaa omaan reagointiinsa.

”Ni mä sanoin et niin kato se on minun jihad et sä huudat mulle, sä olet vihanen mulle, haluat riidellä. Mä en riitele sulle... Mua nauratti kun mä läksin pois, et todellakin et musta vaan alko nousta tällästä puolta luonteesta (lauhkeus) mikä ei oo mulle... Mulle on aina sanottu et olen niin ärhäkkä, ja iteppäinen ja vahva ja rohkea. Ja sen kans on turha kinata ja. Sit ku alko tulla itelle käytöksee tälläsiä puolia nii se oli sitä hedelmää... Ne haasteet mitkä mulle tulee ni se on mun jihad... Et kun mulle tulee niinkun vaikeuksia niin mä en ala taistella niitä vaikeuksia vastaan vaan sitä omaa tunnetta vastaan et mä hyväksyn sen et tää kuuluu mun elämään.” – nainen

Oma usko sekä sen opit auttoivat tuomaan tietynlaista hyväksyntää tai ymmärrystä menneisyyden tapahtumia ja läheisiä ihmisiä kohtaan. Erityisen tärkeänä asiana nousivat esiin haastateltavien (4) konkreettiset kokemukset haastavista tilanteista perheenjäsenten tai ulkopuolisten ihmisten kanssa, joissa he olivat pystyneet ja oppineet toimimaan toisin, vastoin omia toimintamalleja. Rukoilun koettiin auttavan rauhoittumisessa ja uudenlaisen perspektiivin löytymisessä. Esimerkkeinä konkreettisista muutoksista ihmissuhteissa olivat muun muassa lapsuudessaan traumoja kokeneiden haastateltavien (2) kokemukset siitä, että he olivat saaneet islamin kautta keinoja esimerkiksi omaan vihanhallintaansa ja yleisestikin tunnesäätelytaitoihin. Lisäksi toinen heistä kertoi saaneensa islamista tukea juuri kyseisten lapsudentraumojen käsittelyyn. Molemmat kuvasivat oman suhtautumisensa ja näin ollen myös suhteensa omiin vanhempiin muuttuneen parempaan islamiin palaamisen seurauksena. Kyseiset haastateltavat toivat tosin esiin myös sitä, että traumaattisten asioiden työstäminen saattaa vaatia myös ammattilaisen apua, jonka vuoksi toinen heistä oli myös hakeutunut tuen piiriin.

”Semmonen tietynlainen vihanhallinta että ku mä oon aina ollu semmonen vihanen lapsi, niin tota kun niitten asioiden kanssa on pitänyt yksin olla niin tottakai sitä on semmosta vihaa ja näin... Semmonen et siihen yrittää keskittyä ja mä nykyään aina sitten myös keskityn siihen että mä en puhu äitille rumasti ja en kiukuttele äitille.” – nainen

”Than niinku semmonen suurin konkreettinen muutos on niinku mun suhtautuminen omiin vanhempiin... Vaan mä koin että kun mä olen muslimi niin mä en pysty kohtelemaan mun vanhempia samalla tavalla mitä mä kohtelin heitä ennen islamia. Että se oli mulle tosi hankala ja se vei oikeastaan pari vuotta. Et se on niinku, sanottasko et islam on mut pakottanu siihen. Et pakottanu yrittämään olemaan parempi ihminen ja kohtelemaan vanhempia paremmin. Se on ollu semmonen arkisesti tosi haastava kun siinä pitää myös samalla käsitellä niitä omia lapsuustrauvoja.” – nainen

Islamin koettiin myös tuoneen elämään tasapainoa ja mielenrauhaa. Islamin tarkat ohjenuorat ja arjen rytmittäminen rukousajoilla näyttivät vaikuttavan erityisen positiivisesti mielenterveyden haasteiden kanssa tasapainoilleen haasteltavan elämään. Kyseinen haastateltava kertoi kokeneensa tasapainottomuutta niin lapsuudessa kuin aikuisuudessakin, ja islam oli konkreettisesti tuonut balanssia sekä suunnitelmallisuutta hänen elämäänsä. Islam tuki hänen arjen säännöllisyyttään ja auttoi solmimaan uusia ihmissuhteita, mikä puolestaan vahvisti hänen elämäntaitojensa, lievensi yksinäisyyttä ja siten tuki hänen yleistä psyykkistä hyvinvointiaan. Islamin asettamat tarkat raamit arkirytmille ja arvomaailmalle tuntuivat tekevän siis hyvää haastateltavan mielen tasapainolle.

”Mä oon saanu arkirutiniit et aluks se tuntu niinku vähän ärsyttävältä niinku rukoilla viis kertaa mut nyt se on ihan ok. No mun mielestä mä oon saanu niinku balanssin mun elämään, rauhallisuuden... Et kyllä niinku positiivisesti vaikuttanu mun elämää et ennen tätä islamiin siirtymistä kaikki oli semmosta epävarmaa ja epävarmaa ja ei oikein tienny mitä tekee seuraavaks. Mut nyt niinku on semmonen suunnitelmallisuus.” – mies

Islamiin palaaminen vaikutti kaikkien haastateltavien sisäiseen todellisuuteen, joskin jälleen hyvin yksilöllisesti, sillä kaikkien tarpeet ja elämäntilanteet olivat myös erilaisia. Haastateltavat kuvailivat islamin muokanneen arvo- ja ajatusmaailmaa syvällisempään suuntaan, jotka heijastuivat sitten positiivisina muutoksina läheisissä ihmissuhteissa, omissa reaktiossa ja kokemuksissa omasta elämästä. Islamin kuvattiin vaikuttavan ja antavan ohjeita elämään hyvin kokonaisvaltaisesti. Yksi haastateltavista kuvasi sisäisen muutoksen olleen keskeinen tekijä hänen omassa muutosprosessissaan, sillä kaikki ulkoinen kuitenkin seuraa sisäistä. Tosin ulkopuolisille ihmisille ulkoiset asiat kuten

huivin käyttö saattoivat näyttäytyä suurempana ja oleellisempänä islamiin palaamisen seurauksena, kuten seuraavassa sitaatissa tuotiin esiin.

”Mä senki takia koen että islam on todellaki täydellinen uskonto senki takia että mä koen et se monesti antaa avaimia niinku sun omien tunnelukkojen käsittelyyn. Tottahan siihen tarvitaan myös ammattilaisen apua ja semmosia ns tieteellistä näkökulmaa ja niinku ehkä keinoja niinku psykoterapiaa mitä eri ihmiset voi tarvita. Mut että mä en koen että islam olis niitä vastaan vaan nimenomaan et islam tukee sitä. Islam tukee niinku henkilön kokonaisvaltasta terveyttä että fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen et kaikki niinku on yhtä tärkeätä ja sillen... Ulkosesti ihmisille on varmaa ihmisille on niinku suurempi juttu et käytän nyt löysiä mekkoja ja huivia päässä et se on niinku toisille ihmisille varmasti suurempi juttu.” – nainen

5.3.2 Vaikutukset sosiaalisissa suhteissa ja kohtaamisissa

Islamiin palaamisen seurauksissa korostuivat vaikutukset myös ihmissuhteissa sekä erilaisissa kohtaamisissa tuntemattomien ihmistenkin kanssa. Kaikki haastateltavat kertoivat kohdanneensa negatiivisia asenteita joko läheisissä ihmissuhteissaan tai tuntemattomien ihmisten toimesta vaihdettuaan uskontoa. Nuorempien, alle 30-vuotiaiden haastateltavien (2) kertoman perusteella muodostui käsitys siitä, että he olisivat kohdanneet muita enemmän asiatonta käytöstä ulkopuolisilta, täysin vierailta suomalaisilta, sillä he kertoivat useista ikävistä tilanteista ulkopuolisten ihmisten kanssa. Tämän lisäksi yksi haastateltavista toi esiin näkökulmaansa siitä, että koulutustaso ja asuinpaikkakunnan suuruus olivat vaikuttaneet ihmisten kykyyn suhtautua hänen islamiin palaamiseensa. Hänen mukaansa ylemmän asteen koulutuksen saaneiden ja isommissa kaupungeissa asuvien suhtautuminen hänen uskonnon vaihtamiseensa oli asiallisempaa kuin toisen asteen koulutuksen saaneiden ja pienellä paikkakunnalla pysyneiden suhtautuminen. Tähän voi vaikuttaa juuri suuremmissa kaupungeissa erilaisuuteen tottuminen.

”...kategorisesti kaikki ketkä oli oikeesti käyny ammattikoulun eikä sen enempää ja pysyny omalla paikkakunnalla, nii heille oli aivan älyttömän vaikeeta ottaa asia. Mutta jokainen kuka on käyny ylemmän asteen koulutuksen ja asunu vaikka pidemmän aikaa jossain suuressa kaupungissa nii sit näkee enemmän ihmisii, nii heidän niinku näkemys asiaan oli paljon avarakatseisempi et se oli tositosi selkeätä.” – nainen

Perheenjäsenten oli ollut vaikea suhtautua islamiin palaamiseen ja näissä läheisissä ihmissuhteissa nousi esiin eniten haasteita. Haastateltavat (5) kertoivat siis erityisesti

perheenjäsenten suhtautuneen jokseenkin kielteisesti islamiin palaamiseen mutta tilanteet pääsääntöisesti korjaantuivat tai rauhoittuivat ajan myötä. Esiin nousi kuitenkin sitä, ettei perheenjäsenille joko uskallettu olla täysin rehellisiä omasta uskonnosta ja sen tapojen noudattamisesta vaan niitä saatettiin ensin salata tai sitten uudesta uskonnosta puhuttiin vähäisesti perheelle. Läheisissä ihmissuhteissa ilmeni muun muassa kyseenalaistamista ja ennakkoluuloja, piikittelyä ja selän takana puhumista. Osalla perhe reagoi voimakkaasti, osalla rauhallisemmin.

”Mut sellasta tietynlaista vihamielisyyttä tai mollaamista ni, sellasta ni ei kavereilta niinku oo tullu. Et ennemminki kaikki tälläset oikeesti niinku negatiiviset asiat mitä on tullu nii ne on tullu joko ulkopuolisilta ihmisiltä siis kadulta tai sitte ihan niinku lähipiiristä elikkä siis perheeltä et se on jompikumpi.” – nainen

”On ollu niinku semmosta selän takana puhumista ja semmosta. On oletettu varsinki mun miehestä jottai huonoja asioita. Ei oo vältsii otettu nii avosylin vastaan miten olis otettu joku suomalaine, suomalainen vävyypoika... Kuiteski tässä vuosien saatossa nii sillee suht hyvi on menny ja ei oo ollu mitää semmosia suurempia konflikteja niinku perheen kanssa sen takia että mä oon palannu islamiin.” – nainen

Erityisesti omien vanhempien koettiin vaikuttuneen eniten islamiin palaamisen tuomasta muutoksesta, mikä voidaan nähdä myös ymmärrettävänä, sillä vanhemmalla on helposti luontainen tarve suojella myös aikuisia lapsiaan. Haastateltavien (3) kuvauksissa vanhemmat olivat kyseenalaistaneet heidän päätöstään palata islamiin ja muun muassa yrittäneet saada yhtä haastateltavista luopumaan uudesta uskosta, josta johtuen haastateltava kertoikin halunneensa tehdä päätöksensä islamiin palaamisesta asuessaan kauempana vanhemmistaan. Toisaalta kyseinen haastateltava myös kertoi ymmärtävänsä vanhempiensa järkytyksen ja sen, että muutokseen tottuminen vei aikaa myös heiltä. Haastateltavien kuvauksissa vanhempien reaktioissa korostui kuitenkin juuri vanhempien huoli tai epäily islamia kohtaan.

”Näin kun katsoo nii sehän on ollut kriisinpaikka vanhemmillekki. Koska lapsesta tuli yhtäkkii jotain muuta mitä he eivät ajatelleet... Ja sitten yrittää hyväksyy sen mutta sitten tulee piikittelyitä ja pientä sellasta kähnää siihen nii... Ja nytten kun siitä on kumminkin kymmenen vuotta aikaa, mutta sanottasko et joku neljän vuoden jälkee, siin meni neljä vuotta suunnillee niin tota sitten alkoivat olemaan asian kanssa niinku todella. Ja sitte seki kun meille synty lapsi, nii varmaa seki oli varmaa sitte, tuli uusi kipuilun vaihe kun he mieltivät kovasti et miten me kasvatetaan sitä lasta.” – nainen

”Oikeestaa ainut joka oli vähän silleen nihkeenä aluks oli mun äiti. Äiti sano vaan sitte että älä ainakaa anna kenenkää miehen pieksää ittees. Mä sanoin vaan, sillon totesin

äitille että eihän se nyt mikään uskonto käske miestä että piekse, kyllä se voi ihan hyvin olla se pieksevä mies kristittyki. Että tota, mejän keskustelu jäi sitte siihe.” – nainen

Haastateltavien (2) kertomuksissa nousivat esiin myös muiden läheisten voimakkaatkin reaktiot muutokseen. Tilanteisiin liittyi sitä, etteivät tietyt sukulaiset halunneet enää tavata tai pitää yhteyttä. Toisaalta myöskään kyseisten ihmissuhteiden tilanteesta ennen islamiin palaamista ei ole tietoa, ja tilanteet saattavat muiden tavoin tasaantua ajan kanssa.

”Kaikki mun aikasemmat lapset on lähteny mun facebook-kavereista, mitkä oli mun aikasemmasta perheestä, mitkä oli melkee aikuisii. Et ne ei hyväksy tota islamii.” – mies

”Ja isoäiti on joskus pyytännyt mua jättämään islamin ja sano että voidaan tavata jos mä jätän nämä vaatteet pois, pukeudun niinku mukamas eurooppalaisittain.” – nainen

Islamiin palaamiseen liittyi myös kyseenalaistamista ja odotuksia kahden haastateltavan muslimipuolisoiden perheiltä. Yhtä lailla kuin haastateltavien suomalaiset perheet ja läheiset, myös muslimipuolisoiden perheet olivat muun muassa kyseenalaistaneet syitä islamiin palaamiselle sekä esittäneet toiveensa poikansa avioitumisesta oman maalaisen kumppanin kanssa. Näin ollen islamiin palaaminen aiheutti monelta suunnalta painetta ja kyseenalaistamista.

”Sanottasko että mun puolelta ja sitte mun miehen puolelta on tosi paljon kyseenalastettu sitä että miks mä niinku palasin islamiin. Et mun puolelta että joo miehen takia vaa että kun haluan miellyttää. Ja sitte sieltä että juu sen takia et mies olis menny mun kanssa naimisiin ja et en mä oikeesti oo muslimi. Että molemmilta suunnilta on saanu kyllä ennakkoluuloja osakseen ja kyseenalaistamista että oonko oikeesti muslimi.” – nainen

Perheiden ja muiden läheisten kielteisistä asenteista huolimatta haastateltavat kertoivat läheistensä kuitenkin pääsääntöisesti sopeutuneen tilanteeseen muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Vanhempien rauhoituttua tai toivuttua alkujärkytyksestä, he pystyivät myös olemaan tilanteessa tukena. Saman perheen sisällä islamiin palaaminen aiheutti kuitenkin kielteisten suhtautumisen lisäksi myös muun muassa kiinnostusta sekä kunnioitusta sisaruksilta. Edellä mainittujen reaktiot eivät ylipääntäänkään näyttäneet yhtä kielteisinä kuin vanhempien, joiden reaktioihin voidaan nähdä jälleen vaikuttavan vanhempien asema suhteessa omaan lapseen.

”Mut sit kyllä mun äiti on silleen kyllä hirveen paljon ollu silleen kuitenkin tukena. Et sil kesti ehkä yli vuos tottuu siihen et mä käytän huiveja et mä en ota sitä pois kun äiti käskee.” – nainen

”Sit veljet joskus aluksi sillon sano ku mä laitoin huivin päähän että eihän sun kanssa kehtaa kaupungilla kulkea. Mutta se oli vähän läpällä ja kyllä ne saattaa läpällä sanoo jotain ton kaltasta et se ei ollu kovin poikkeava kommentti heiltä et kyllä mun veljet todellaki on käyny mun kanssa kaupoissa et ei oo niinku silleen hävenny minua ikinä... Mun nuorin veli, nii hän on sitte ollu sillälaila et kun sen kavereita on vaikka tullut että nonii laita se huivi päähän vaikka täältä ”Pekka” tulee... Nii se on ottanu huomioo myös sen että kun me ollaan muslimeja ja kunnioittanu sillä tavalla sitä.” – nainen

Pääsääntöisesti kaikki haastateltavat olivat myös ensimmäisiä muslimeita perhepiirissään, ja islam oli monelle perheelle hyvin vieras asia. Vaikkakin haastateltavat (5) olivat kohdanneet perhepiirissään ensin kielteistä suhtautumista islamiin niin suhtautumisen koettiin muuttuneen ajan saatossa. Alun negatiivisuus oli tiedon lisääntymisen myötä muuttunut suvaitsevaisuudeksi ja tieto oli näin ollen murtanut ennakkoluuloja sekä tuonut ymmärrystä kyseisissä ihmissuhteissa. Tämä tukee myös van Nieuwkerkin (2006, s. 1–2) argumenttia siitä, että islamiin palanneiden on mahdollista murtaa yhteiskunnallisia ennakkoluuloja toimimalla sillanrakentajina kantaväestön ja muslimien välillä.

”Joo ku tuntuu et kymmes vuodessa on tapahtunu niin paljon asioita että. Et niinku tämän hetkinen elämä on ihan jotain muuta ku sillon kymmenen vuotta sitte. Ja tavallaan huomaa myös et sukulaiset on myös kasvanu. Et meidän takiamme ni he eivät enään inhoa ketään muslimia eivätkä ulkomaalaista. Että se on se, tieto asioista nii on helpottanu. Et se on nytte ihanaa että ajattelee että mejän lapset ja mejän sisarusten lapset nii kaikki oppii elämään sovussa toistensa kanssa. Että periaatteessa tähän sukupolveen loppu sellanen tietynlainen inho tiettyjä ihmisryhmiä kohtaan. Et sellanen on siirtyny niinku sukupolvelta aina toiselle koska ollaan eletty niin sisällä suomalaisessa kulttuurissa.” – nainen

Perheet ottivat kuitenkin myös islamiin palaamisen eri tavoin, sillä eräs haastateltavista kuvasi omien läheistensä ja sukunsa suhtautuneen hänen islamiin palaamiseensa täysin ongelmitta. Hän kertoi sukulaisten ja omien lapsiensa kunnioittaneen hänen vakaumustaan ja islamiin liittyvistä tavoista pystyttiin vitsailemaankin kaikkien kesken.

”Miten mä sanoisin, luontevasti ottaa huomioon. Ja sit niinku vitsaillaan kun on saunailta. Nii saunakaljat, no en mä taida täl kertaa ottaa saunakaljaa, mä otan tän viccyn. Kaikki niinku nauraa et ota vaa, se on parempi sulle ku otat sen viccyn. Et tota ei oo mitää tämmösiä vakavia kysymyksiä taikka syrjimistä taikka huomauttelua taikka haastamista keskusteluun.” – nainen

Tärkeimmät ystävyys- ja ihmissuhteet olivat pääsääntöisesti säilyneet samoina monen haastateltavan (4) elämässä, vaikka osa kertoikin lisäksi muodostaneensa läheisiä ystävyys-suhteista myös muslimien kanssa. Tästä huolimatta muutama haastateltava (2) toi myös esiin, etteivät he niinkään koe tarvetta kuulua muslimiyhteisöön vaan pikemminkin omat läheiset sekä perhe muodostivat tärkeimmät sosiaaliset kontaktit. Kyseiset haastateltavat olivat kaikki asteittain islamiin kääntyneitä. Äkillisesti islamiin kääntyneet haastatellut (2) puolestaan kertoivat heillä olevan pääasiassa vain muslimiystäviä. Toinen heistä tosin kertoi kokemuksensa muslimien välisestä yhteisöllisyydestä vähentyneen vuosien aikana. Uuden yhteisön tai sosiaalisten suhteiden tarve ei noussut esiin islamiin palaamiseen vaikuttavana tekijänä, vaikka muutaman haastatellun sosiaaliset suhteet lopulta koostuivatkin toisista muslimeista.

”Et sen takia en koe sitä että mun olis pakko olla yhteydessä muslimeihin kans, en niinku karsasta niiden seuraa muita muslimeita mutta en kaipaa sitä tukemaan mun muslimi-identiteettiä niinku sitä että mä kävisin vaikka joka viikko tapaamassa muita muslimeita.” – nainen

Islamiin palanneet olivat myös joutuneet kohtaamaan asiatonta käytöstä vierailta ihmisiltä islamista johtuen. Kaikki naispuoleiset haastateltavat (5) kertoivat tullessa kohdellusti epäasiallisesti niin työpaikalla, kadulla kuin julkisissa liikennevälineissäkin. Haastatteluun osallistunut mies puolestaan kertoi, ettei kukaan perheen ulkopuolinen ollut kommentoinut hänen islamiin palaamistaan millään tavoin. Syy tähän saattaa olla, että yleisesti ottaen islam ei näy miehen ulkoisessa olemuksessa samalla tavoin kuin naisella pukeutumisessa. Haastateltavien naisten kokemukset tukevat van Nieuwkerkin (2006, s. 1–2) näkemystä siitä, että islamiin palanneet naiset joutuvat usein kohtaamaan vihamielisyyttä ja he ovat tunteita herättävä ilmiö länsimaissa. Naiset kertoivat tuntemattomien ihmisten muun muassa sylkeneen heitä kohti ja käyttäytyneen muutoinkin aggressiivisesti niin sanoin kuin teinkin. Osa kuvasi saavansa osakseen kielteisiä kommentteja harvoin, noin kerran vuodessa, kun taas osa kertoi tullessa toistuvasti hyvin asiattomasti kohdelluksi.

”Mutta sitten sitten ihan tuntemattomilta... Sillon ku mä olin raskaana ekaa kertaa nii sillon joku keski-ikänen mies pyöräili mun ohi ja sano että hyi vittu ja sylkäsi mua päin mutta onneksi se ei osunu mua. Sitte on muutaman kerran näytetty keskaria autosta. Ja ei oo päästetty suojatien yli et periaattees olis voinu pysähtyä ku näki että mä yritän

ylittää katua vaan niinku on ajattu tarkotuksella silleen oikeen agressiivisesti ohi ja näytetty keskaria ikkunasta. Ja sitten just ku me muutettiin toiseen kaupunkiin nii ostarilla sitte jotku alkoholia nauttineet miehet jottai kommentoi että mitä pyllisteliöitä ja Kelan rahoilla eläviä.” – nainen

Haastateltavat suhtautuivat kyseisiin tilanteisiin hyvin eri tavoin, mikä johtui varmasti sekä heidän omasta elämäkokemuksestaan että heidän iästäänkin. Varttuneemmalla iällä oleva haastateltava kuvasi ulkopuolisten tulleen verbaalisesti kyseenalaistamaan islamia ja haastaneen riitaa hänen kanssaan. Hän kertoi kuitenkin suhtautuvansa tämänkaltaisiin tilanteisiin hyvin napakasti ja ajoittain myös huumorilla. Hänen kuvauksissaan näkyivätkin iän tuoma kokemus ja itsevarmuus, kun taas eräs nuorempi haastateltava kuvaili, että hänen oli vaikea esimerkiksi liikkua ulkona huivin kanssa koettuaan aiemmin vaikeita tilanteita ja jouduttuaan silmätikuksi.

”Joskus on tottakai tuntunut et välillä ei uskalla mennä ulos koska mä käytän huivia et on semmonen epämukava olo et joutuu niinku silmätikuks. Ku mä asuin pienemmässä kaupungissa niin tuntuu välillä vähän siltä et on silmätikkuna eikä uskalla liikkua ulkona.” – nainen

”Seki on tehtävä se päätös ite et minkä verran osallistuu sellasee julkisee keskusteluu ja minkä verran takertuu ihmisten, muitten ihmisten ku muslimien niinkun käsityksiin ja elämäntapaan ja asenteisiin et kuuluuks mulle? Et ei se kuulu, ei mun tarvi provosoitua... Tätä mä oon niinku ajatellu ettei kannata osallistuu kiistelyyn vaan näyttää niinku omalla käytöksellä mitä olen.” – nainen

Haastateltavien kuvauksissa nousi lisäksi vahvasti esiin se, että islam koetaan Suomessa yhä vain maahanmuuttajien uskontona. Naispuoleisten haastateltavien (3) alettua käyttämään huivia, oli heitä alettu kohdella ulkomaalaisena. Asioidessaan muun muassa sairaalassa ja lääkärin vastaanotolla heiltä oli alettu tarkistamaan tulkin tarvetta, vaikka nimen ja ulkonäön perusteella olisi voinut päätellä, että kyseessä on suomalainen henkilö. Tämän lisäksi vieraat ihmiset olivat saattaneet alkaa puhua heille englantia esimerkiksi ruokakaupassa. Huivin käytön koettiin edustavan monelle suomalaiselle ulkomaalaisuutta, vaikka kielitaito tai muut ulkonäölliset piirteet olisivatkin viestittäneet toista.

”Enemmän mua on huvittanu se ku esimerkiks lääkärissäkin multa on kysytty et tarvitsenko mä tulkkia. Vaikka mulla on hirveen etninen nimi et siitä vois jo päätellä et varmaan sitä tulkkia ei tarvita.” – nainen

”Mua niinku aivan suunnattomasti ärsyttää se, että ihmiset olettaa että mä en osaa niinku suomea... Kun mä puhun niinku arabiaa mun miehen kanssa ni vautsi sä kyllä puhut hyvin suomea tai mun miehelle kommentoi et puhuupa sun vaimo hyvin suomea. No joo kyllä hän on suomalainen ja pystyy olee suomalainen vaikka oiski muslimi. Siis ihan vieraat ihmiset esimerkiks jossain kaupoissa saattaa alkaa puhumaa englantia tai sitte oli sairaalassa esimerkiks oli yks et sieltä kans kuulu, olikse se sitte päivähoitaja nii kommentti että puhunpa hyvää suomea... Ne on niinku sitte ihan tuntemattomilta ja sitte mä ihmettelen sitä ku mä oon ihan vaalee. Oikeesti ihan vaaleenpunasen vaalee. Miks se mun huivi yhtäkkiä saa mut näyttämään ihan tosi ulkomaalaselta vaikka mä oon naamasta niin suomalaisen näkönen ku olla ja voi?” – nainen

Toisaalta yksi haastateltavista toi myös esiin pohdintaansa siitä, että ihmismielelle on ominaista epäillä erilaisuutta ja islamiin palaaminen on suhteellisen uusi ilmiö Suomessa, joka saattaa siis herättää epäluuloja. Toisaalta hän koki myös, että lisääntyvät positiiviset kohtaamiset ja kokemukset vähentävät ja murtavat kielteisiä asenteita ja ennakkoluuloja, kuten aiemmin on jo mainittu niin toisen haastatellun kuin van Nieuwkerkin (2006, s. 5) toimesta.

”Se on aina vähän epäilyttävää kun se on erilainen mut sehän on niinkun ihmisen luonne. Et sehän on missä vaan asiassa, että jos menee mihin vaan yhteiskuntaan ja sä oot pukeutunut täysin toisin kun siellä ja käyttäydyt täysin toisin ja ruokailet täysin toisin kuin siellä on aina tuhat vuotta eletty ja oltu niin tottakai se epäilyttää. Ei me olla ainoita. Ei me olla mitenkään ainutlaatuisia tässä et meit epäillään ja kytätään ja kuiskitaan selän takana että kumma tyyppi... Et se on ventovieras ihminen, mitä sit jos ei tykkää, nii olkoon tykkäämättä. Joskus mä vitsailen ku yks ei nostanu katsetta vaikka mä istuin sen edessä nii sit mä sanoin et auttaaks tää jos mä vähän nostan vähän tätä huivii. Ei pyytäny anteeks mut alko toimimaan sitte.” – nainen

Kaiken kaikkiaan islamiin palaamisen seuraukset näkyivät erityisesti läheisten reagoinnissa muutokseen. Läheiset suhtautuivat uuden uskonnon vaihtamiseen vaihtelevasti mutta moni islamiin palannut joutui kohtaamaan muutoksen aiheuttamia negatiivisia reaktioita läheisissä ihmissuhteissa oman prosessin lisäksi. Loppuen lopuksi monen ihmissuhteet pysyivät kuitenkin samoina ja parhaimmillaan islamiin palanneet mursivat muslimeihin liittyviä ennakkoluuloja lähipiirissään. Samalla tutkimuksen tulokset osoittivat kuitenkin, että islam koetaan yhä suomalaisessa yhteiskunnassa maahanmuuttajien uskontona, johon kohdentuu paljon negatiivisia ennakkoluuloja, joita islamiin palanneet joutuivat ottamaan vastaan tuntemattomiltakin ihmisiltä.

5.3.3 Muutokset arjessa

Islamia luonnehdittiin hyvin kokonaisvaltaiseksi uskonnoksi, joka antaa ohjenuoria aina itse uskonnon harjoittamisesta arjen konkreettisiin asioihin. Haastateltavat kuvasivat islamin vaikuttavan heidän jokapäiväiseen elämäänsä hyvin samankaltaisesti ja osa (2) kertoikin eläneensä tiettyjen tapojen mukaisesti jo aiemmin. Vaikka islam antaakin elämälle ohjenuoria, on lopulta jokaisen yksilön oma valinta, miten hän näitä ohjeita noudattaa. Haastateltavat kuvasivatkin suhtautuvansa islamiin hieman eri tavoin – yksi kertoi ottavansa uskonnon vakavasti mutta rennosti ja toinen kuvasi islamin olevan läsnä aivan kaikessa mitä hän tekee. Islamin koettiin elämäntapana, joka ilmeni näkyvimmin juuri arjen konkreettisissa asioissa.

”Se on elämäntapa. Ulkosesti se näkyy ehkä eniten siinä et miten mä, minkälaiset vaatteet mulla on päällä kun mä meen ovesta ulos. Sitten taas kotona se näkyy siinä miten päivä rytmittyy, on paljon sellasii tapoja niinku lähet ulos ovesta... Sanot jotain, tietyn asian kun tulet takasin kotiin. Peset hampaat, rupeet syömään, aina on jotakin tällästä, se on hyvin kokonaisvaltanen. Se on myös ku se on niin laaja uskonto et vaikka mä lukisin viiskymmentä vuotta niin silti mä en tiedä kaikkee. Aina on jotain oppimista ja sehän siinä on niin hienoo et tavallaan sä et ole ikinä valmis.” – nainen

Rukous on yksi islamin peruspilareista. Haastateltavat (6) kertoivat rukoilevansa viisi kertaa päivässä, minkä ympärille päivä ja arki rytmittyvät. Rukousajat saattavat olla kesäisin hyvin aikaisin aamuyöstä, minkä osa haastateltavista (2) koki haastavana. Konkreettisina haasteina arjessa pohdittiin muun muassa sitä, että missä ja miten rukoukset pystytään toteuttamaan työpäivän aikana. Rukoukset ovat lisäksi arabiankielisiä, joten osa haastateltavista kertoi myös opetelleensa arabian kielen aakkosia sekä ylipäätään arabian kieltä.

”Kyl sitä aina miettii melkein joka päivän alussa että missä mä rukoilen, voinks mä rukoilla täällä, jos mä en voi rukoilla siellä, missä mä sitten rukoilen.” – nainen

”Joo se tuli sitten niinkun myöhemmin kun mä opettelin rukoilemaan ja mä sain niinku suomeks litteroidut ohjeet. Mä luin aina sen, opettelin aina lukemaan sitä arabian kielistä, mikä rukouksessa kuuluu olla. Ja sitte suomeksi että mä ymmärrän mitä mä olen sanomassa. Niin siinä alko tulla sitte yksin rukoillessa ja opettelemisessa. Välillä tuli hiki päästä et ei tästä tuu mitää.” – nainen

Lisäksi arabiankielisten, uskonnollisten termien käyttö kuului kaikkien haastateltavien puheessa. Osa toikin esiin islamin näkyvän konkreettisimmin arjessa juuri siinä, että he käyttävät erilaisissa arjen tilanteissa suomen kielen seassa arabiankielisiä, Jumalaan liittyviä sanoja tai sanontoja.

”Just sit se vaikka miten mä lapsille puhun jos me aletaan syömään tai jos mä vaikka riisun heitä tai puen heitä nii mä aina muistan sanoa niinku bismillah bismillah bismillah, Jumalan nimeen... Et se niinku puheessa näkyy että jos joku kuuntelis että me puhutaa suomea mut siel on välissä semmosia inshallah ja subhanallah. Ja tämmösiä niinku sanoja.” – nainen

Puolet haastateltavista (3) pohti myös, että islam ei ollut muuttanut kotiarkea monellakaan tapaa rukoilun ja pukeutumisen lisäksi, vaikka samalla islam nousi esiin heidän puheissaan hyvin kokonaisvaltaisena. Toiset haastateltavista (3) puolestaan kuvasivat islamin näkymistä arjen elämässä moninaisesti aina kodin sisustuksesta ja puhtaanapidosta lasten kasvatukseen asti. Yksi haastateltavista ilmaisi noudattavansa islamia hyvin kokonaisvaltaisesti kaikessa arjen pienissäkin asioissa kuten siinä kummalla kädellä hän syö tai kumman kengän hän laittaa jalkaansa ensin. Kyseinen haastateltava kuvasikin, että kaikki arjen valinnat liittyvät hänen suhteeseensa Jumalaan.

”Tää on ihan valtameri mitä vois kertoa. Se on vaa nii kokonaisvaltanen... Islam on niinku mulle ihan siis ihan miten mä pidän mun varpaita suorassa nii se liittyy islamiin. Siis et kaikki ihan semmosetki asiat mitä ei vois kuvitella että ne liittyy islamii nii ne liittyy islamiin minulla esimerkiks et mä pidän kodin puhtaana koska islamin mukaan puhtaus on niinku suuri osa uskontoa.” – nainen

Konkreettisina arjen muutoksina esiin nousivat myös ruokailu sekä naisten pukeutuminen. Kaikki haastateltavat toivatkin esiin syövänsä islamin mukaisesti eli kieltäytyvänsä sianlihasta ja muista kielletyistä aineista kuten liivatteesta ja alkoholista. Lisäksi naispuoleiset islamiin palanneet (5) kertoivat ottaneensa huivin käyttöön palatessaan islamiin. Osa (3) oli jo aiemmin kokeillut huivin käyttöä eikä sen aloittaminen tuntunut vaikealta. Osa (2) taas kertoi totutelleensa huivinkäyttöön hiljalleen ja sen olleen asteittainen, haastavakin prosessi. Huivinkäyttö merkitsi haastateltaville niin Jumalan tahdon noudattamista kuin halua osoittaa muille olevansa muslimi. Lisäksi naiset kertoivat alkaneensa käyttää abayaa eli musliminaisten pitkää mekkoa.

”Se oli aika helppo kun mä olin sitte niinku varmaa pari viikkoa ollu muslimi ja menin yhtee isoon tilaisuuteen. Vaan yritin oikaista ni siel tuli yks tuttu nainen ja sano et sä enää voi tollee tulla ja laitto mun tukkaa... Se tuli jotenki silleen niin rakkaudella eikä semmosella moittimisella niin tota sit se oli aika helppo et nyt mun täytyy totutella tähän. Mä pelkäsin että huivi puristaa ja mulle tulee päänsärky ja mulle tulee kuuma.”
– nainen

”No sitten taas henkiseltä puolelta nii mulle oli tosi vaikeeta justiisa toi huivin käyttö. Nii mulle toi huivin käyttö oli jotenki konkreettinen ja tosi hankala asia. Se että mä hirveesti katoisin sitä, mä halusin tutkia sitä naisen asemaa, et minkä takii näin... mut mä koen sen, että mulle se huivi on merkki siitä et mä oon muslimi. Niinku kristitylle risti. Että ei niinkään, mä en peitä itteeni pelkästään niinkun Allahin tahdon takia. Koska moni nainen sitten haluaa käyttää enemmän peittäviä vaatteita ja mutta huivia ja näin taas mä näen sen eri tavalla. Mut ihan selkeesti mä olen joutunu miettimään sen eri tavalla että mä voisin käyttää sitä koska mä koen sen tosi ahdistavaks jos mua vaadittais et mä joudun käyttää tällästä abayaa kokoajan ja mustaa huivii.” – nainen

Tärkeänä asiana kaikkien haastateltavien puheissa nousi esiin islaminuskoksen kumppanin löytyminen. Viisi haastateltavista kertoi olevansa naimisissa muslimin kanssa ja kuudes kertoi suunnittelevansa avioliittoa muslimin kanssa. Muslimiyhteisön eli umman merkitys ei kuitenkaan korostunut haastateltavien puheissa vaan jopa neljä kuudesta kertoi käyvänsä moskeijassa vain harvoin. Lisäksi haastateltavat (3) kertoivat musiikista ja taiteesta luopumisen tai vähentämisen olevan osa islamin tapakulttuuria, minkä haastateltavat (2) kokivat valitettavana.

Kaiken kaikkiaan islam tuntui vaikuttavan hyvin kokonaisvaltaisesti haastateltavien jokapäiväiseen elämään aina päivän rytmittymisestä ruokailuun sekä kumppanin valintaan. Osalle tietyt elämäntavat olivat jo entuudestaan opittuja eivätkä täten vaatineet juurikaan totuttelua. Naisten pukeutuminen huiviin ja abayaan oli mietityttänyt monta haastateltavaa (3), mikä ilmeni heidän puheistaan. Samalla islamin mukainen ruokavalio sekä paasto nähtiin jo osana suomalaistakin tapakulttuuria. Kaikki haastateltavat noudattivat kuitenkin islamilaisia elämäntapoja mutta heidän puheissaan välittyi, että osa otti uskonnon ohjenuorat tarkemmin kuin toiset.

”Päivittäiset asiat... Konkreettiset, rukoilu viis kertaa päivässä, huivi ku mennää ulos, se ruokavalio, että et vaikka on periaatteessa se possu poissa nii sen lisäksi nii uskonnon kautta ja myös niinku eettisesti elikkä kasvisruokaa yritetään koska se on ennen vanhaakin ollut se paras vaihtoehto. Mä tykkään siitä että nyky maailman uudet trendit tukee niitä mitä islamissa on ollu jo. Et nytki on sitä nii et jos sä haluat kontrolloida painoo nii paastoo. Et tollaset tosi monet asiat mitkä kuului islamiin nii ne kuuluu nytten suomalaisuuteen muutenki.” – nainen

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämä tutkielma sai alkunsa henkilökohtaisesta kiinnostuksestani islamiin palanneiden suomalaisten kääntymismotiiveita kohtaan, joita on Suomessa tutkittu hyvin vähäisesti erityisesti sosiaalitieteissä. Tutkielmani tehtävänä oli selvittää, millainen islamiin palaamisen muutosprosessi tutkimusaineistossa oli ja miten se oli vaikuttanut yksilön sosiaalisiin suhteisiin ja jokapäiväiseen elämään. Haastatteluihin osallistui kuusi islamiin palannutta suomalaista, jotka olivat palanneet islamiin eri-ikäisinä ja he olivat harjoittaneet islamia enimmillään yli kymmenen vuotta ja vähimmillään alle vuoden ajan. Lähestyin tutkimusaihetta hyödyntäen Rambon (1993) uskonnollisen kääntymisen prosessiteoriaa, joka auttoi minua jäsentämään niin tutkielman toteutusta kuin tutkimustuloksiakin. Samalla on kuitenkin huomioitava, että teoriajohdannaisuuden vuoksi tutkielman ulkopuolelle on voinut jäädä muita muutosprossiin vaikuttavia tai liittyviä tekijöitä.

Tutkimustulokset osoittivat, että haastatteluun osallistuneet islamiin palanneet olivat hyvin heterogeeninen ryhmä, joiden muutosprosesseissa oli tiettyjä yhtäläisyyksiä mutta jokaisen prosessi ja kertomus oli kuitenkin hyvin ainutlaatuinen. Islamiin palaaminen näyttäytyi tutkimuksessa jatkuvana sosiokulttuurisena ja psykologisena prosessina, joka vaikutti yksilön ajatteluun, käyttäytymiseen ja jokapäiväiseen elämään. Muutosprosessien taustalla vaikuttivat moninaiset syyt ja elämäntapahtumat, joihin liittyi lapsuuden traumoja mutta myös hyvin vakaita elämäntilanteita.

Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat voitiin jakaa kahteen ryhmään: asteittain ja äkillisesti islamiin palanneisiin. Asteittain islamiin palanneiden prosessia voisi luonnehtia myös rationaaliseksi ja Rambon muutosprosessia kronologisemmin mukailevaksi, sillä tähän ryhmään kuuluvat haastatellut kyseenalaistivat, prosessoivat ja ottivat islamista perusteellisesti selvää ennen uskonnon vaihtamista. Islamiin äkillisesti palanneiden prosessi näyttäytyi puolestaan enemmän tunneperusteisena ratkaisuna tai päätöksenä, ja prosessi etenikin ennemminkin äkillisestä islamiin sitoutumisesta muihin muutosprosessin vaiheisiin. Kaikkien haastatteluun osallistuneiden voidaan kuitenkin nähdä jossain määrin käyneen läpi kaikkia Rambon kuvaamia kääntymisprosessin vaiheita.

Suurimmat eroavaisuudet islamiin palaamisessa haastateltujen kesken kohdistuivat Rambon kuvaamiin kontekstin, kriisin, etsinnän ja vuorovaikutuksen vaiheisiin, joissa esiin nousivat niin akuutit kriisit ja eksistentiaaliset kysymykset kuin tyytyväisyys sen hetkiseen elämään. Vaikka kaikki haastatellut kuvailivat heillä olleen positiivisia, suoria kohtaamisia muslimien kanssa, siitä huolimatta vain osalle muodostui vahvoja ihmissuhteita muslimien kanssa ennen islamiin sitoutumista. Osalla islamiin palaaminen ei siis kytkeytynyt tiettyihin ihmissuhteisiin.

Vaikka islamiin palanneiden elämäntilanteet ja lähtökohdat olivat haastateltujen kesken hyvin erilaisia, liittyi kuitenkin islamiin palaamisen vaikutuksiin kaikilla samankaltaisia asioita. Kaikissa haastatteluissa esiin nousi islamin positiivinen vaikutus omaan käyttäytymiseen ja tietynlainen halu toimia paremmin sekä itseä että muita ihmisiä kohtaan. Islamiin palaaminen oli vaikuttanut niin haastateltavien haluan tarkastella omaa toimintaansa kuin pyrkimykseen olla hyväksi myös muille. Kaikkien haastateltavien kuvaama kääntymisestä seurannut sisäinen muutos vaikutti myös siihen, miten osa islamiin palanneista suhtautui ja halusi työstää oman elämänhistorian traumaattisia asioita sekä haastavia ihmissuhteita. Lisäksi islamin selkeiden ohjenuorien tuomat elämän raamit ja rutiinit olivat selkeästi tukeneet myös erään haastatellun mielenterveyttä. Tämä herättää pohtimaan, jäävätkö ulkoapäin tulevat säännöt ja raamit pysyviksi tai ovatko äkilliset elämänmuutokset kestäviä tai hyväksi silloin, kun yksilö on vaikeassa kriisitilanteessa, jossa oma mielenterveys on koetuksella. Kääntymismotiiveilla tuskin on väliä yksilölle itselleen, mikäli uskonto parantaa omaa elämänlaatua ja vaikuttaa positiivisesti jokapäiväiseen elämään sekä tukee psyykkistä hyvinvointia.

Kaiken kaikkiaan, islamiin palanneiden haastateltujen kertoman perusteella esiin nousivat samat islamin vetovoimaa lisänneet tekijät motivaationa kääntymiselle, joita olivat kohtaamiset muiden muslimien kanssa ja heidän kokemuksensa muslimien positiivisesta käyttäytymisestä sekä islamin järkeenkävyys tiedon lisääntyessä opiskelun tai toisten muslimien kertoman seurauksena. Islamin koettiin antavan elämälle positiivisen pohjan sekä tuovan merkitystä ja lisäävän näin ollen turvallisuuden tunnetta. Islamin arvomaailmassa merkittäväksi seikaksi koettiin toisten ihmisten hyvä kohtelu ja kunnioittaminen.

Aiemman tutkimuksen (ks. Grönstrand, 1991, s. 104–105; Muhammed, 2011, s. 66–67) ja ennakko-oletusteni mukaisesti islamiin palanneiden naisten ensisijainen syy uskonnon vaihtamiseen on islaminuskoinen puoliso mutta tutkimustulokseni eivät yksiselitteisesti puoltaneet tätä näkökulmaa. Sen sijaan, islamiin palaaminen näyttäytyi yksilöllisenä prosessina, johon vaikuttivat niin läheiset ihmissuhteet kuin islaminuskoiset seurustelukumppanitkin mutta sen lisäksi myös oman elämän muutostarpeet ja lähtökohdat. Tästä huolimatta varsinainen sitoutuminen uuteen uskontoon ei vaikuttanut yksioikoisesti johtuvan islaminuskoisesta kumppanista vaan pikemminkin voidaan katsoa, että läheinen luottamuksellinen ihmissuhde oli omiaan lisäämään kiinnostusta islamia kohtaan ja saattoi auttaa epäilyksien ratkomisessa. On lisäksi huomioitava, että muslimiyhteisön tarve yksilökeskeisessä Suomessa ei noussut tutkimusaineistossa esiin oleellisena, islamin vetovoimaa lisäävänä tekijänä, sillä puolet haastateltavista kertoivat viettävänsä vähäisesti aikaa muiden muslimien kanssa tai käyvänsä moskeijassa. Näin ollen, tutkielmani tulokset eivät puolla sitä näkökantaa, että islamiin palaamisen pääsyynä olisi ollut islaminuskoinen kumppani tai myöskään sitä, että suomalaiset kääntyisivät islamiin yksinomaan yhteisöllisyyden puutteen vuoksi.

Tutkimuksessani nousi esiin, että haastatellut olivat heterogeeninen ryhmä muslimeita, jotka kaikki kokivat islamin arvojen, tiedon ja uskomusten olevan järkeenkäyviä. Tästä huolimatta on otettava huomioon, että muslimit yleisestikin ovat kaiken kaikkiaan hyvin heterogeeninen ryhmä, joiden tavat harjoittaa uskontoaan vaihtelevat suuresti (Geelhoed, Staring ja Schuurman, 2019, s. 43). Näin ollen myöskään suomalaisilla islamiin palanneilla ei ole vain yhtä näkemystä ja tapaa uskoa sekä harjoittaa uskontoaan, vaan heillä on omia tapojaan harjoittaa uskoaan päivittäisessä elämässä sekä tapoja tulkita uskonnollisia oppeja. Haastatellut nimesivät islamin vaikutuksia jokapäiväiseen elämään yhteneväisesti, mutta tällä tutkimuksella ei kuitenkaan pyritty selvittämään kuinka maltillisesti tai kirjaimellisesti islamia tulkittiin ja harjoitettiin. Eräs haastateltavista kertoi noudattavansa islamin periaatteita hyvinkin sääntillisesti kaikissa jokapäiväisen elämän asioissa puhetavasta pukeutumiseen. Toinen puolestaan toi esiin suhtautuvansa islamiin rennon vakavasti, tulkiten islamia nykyajan kontekstissa, joka poikkeaa islamin 600-luvun alkuajoista. Kyseinen haastateltava toi esiin esimerkiksi peittävänsä itseänsä muun muassa huivilla siten, ettei häntä huomioda erityisemmin tässä ajassa ja maailmassa. Toinen muslimi voi kuitenkin tulkita ja nähdä asian eri

tavoin. Jatkotutkimusaiheena olisi mielenkiintoista tarkastella suomalaisten islamiin palanneiden uskonnon harjoittamisen intensiteettiä.

Islamiin palanneet ovat suomalaisen yhteiskunnan kontekstissa vielä suhteellisen uusi ilmiö, vaikka aihetta on tutkittu hyvin maailmanlaajuisesti. Kuten Wohlrab-Sahr (2006, s. 74) on tuonut esille, islamiin palanneet joutuvat usein kohtaamaan islamin negatiivisen, polarisoituneen historian, mikä nousi esille myös tässä tutkimuksessa. Myös median valta todellisuuden rakentumisessa ja asenteissa erilaisuutta kohtaan on merkittävä (Lehtinen, 2008 s. 244). Kaikki haastatteluun osallistuneet olivat islamiin palaamisensa seurauksena kokeneet jonkin tasoisia pulmia joko läheisissä ihmissuhteissa tai erityisesti vieraiden ihmisten kanssa jokapäiväisen elämän vuorovaikutustilanteissa. Huomionarvoista on, että erityisesti täysin ulkopuoliset ihmiset olivat ilmentäneet hyvin ikäviä asenteita ja käyttäytyneet huonosti. Islamiin palanneiden joutuessa kohtaamaan negatiivisia ennakkoluuloja ja käyttäytymistä kuvastaa myös sitä, ettei valtaväestö osaa vielä suhtautua suomalaiseen muslimiin. Tästä johtuen on tärkeää lisätä tietoa islamista ja tuoda esiin muslimien sekä islamiin palanneiden moninaisia ääniä, jotta tieto ja ymmärrys tätä uskontoa kohtaan lisääntyisivät myös Suomessa. Näin ollen myös sosiaalitieteissä olisi tärkeää tuottaa tietoa erilaisista yhteiskunnallisista ilmiöistä, jotta ihmisten hyvinvointiin ja yhteiskunnan jäsenten väliseen vuorovaikutussuhteeseen voitaisiin vaikuttaa.

Lisäksi yksi suhteellisen vähälle huomiolla jäänyt seikka, joka nousi tutkielman kautta esiin, on se, että niin sosiaalityön kuin muidenkin ihmisläheisten ammattialojen näkökulmasta olisi keskeistä kiinnittää enemmän huomiota erilaisuuden kohtaamiseen ja näin ollen omien asenteiden ja ennakkoluulojen tarkastelemiseen. Eräs haastatelluista kertoi hakeutuneensa psykologin kautta keskustelutuen piiriin johtuen mielenterveyden pulmista. Kontakti oli päättynyt, sillä haastateltu kertoi kokeneensa ennakkoluuloja suhteessa hänen huivinkäyttönsä ja näin ollen uskontoon, mikä vaikutti hoitosuhteeseen negatiivisesti. Haastateltu koki tulleen väärin ymmärretyksi ja avoin keskustelu muun muassa islamista oli puuttunut, vaikka se oli vaikuttanut hoitosuhteeseen. Tähän pohjaten, sosiaaalialalla tulisi entisestäänkin kiinnittää huomiota toiseuden ehkäisemisen keinoihin itsereflektion ja avoimen keskustelun keinoin.

Tarkastelin maisterintutkielmassani paljon eettisyyttä ja näin ollen tutkielmani suhdetta haastateltavina olleisiin henkilöihin, sillä tutkielmani tulokset eivät välttämättä vastaa haastateltavien omaa tarkoitusta tai syytä osallistua tutkimukseen. Haastatteluun osallistuneilla henkilöillä oli kaikilla omat syynsä osallistua tutkimukseeni ja tutkimus saattoi näyttäytyä heille mahdollisuutena muuttaa islamiin kohdistuvia stereotyyppioita tai tarjota muille selityksen islamiin palaamiselle, sillä länsimaissa kääntymiseen liittyy yhä paljon epäilyksiä ja skeptisyyttä. On kuitenkin tärkeää korostaa, että islamiin palanneiden henkilöiden kokemus omasta uskonnollisesta prosessista eroaa siitä, miten tutkija asian jäsentää ja asiasta kirjoittaa. Yksi silmiinpistävä havainto tutkimuksessa monen haastateltavan kohdalla oli se, kuinka ympäröivä maailma, eritoten vieraat ihmiset tuomitsivat heidän valintansa olla muslimi ja kuinka sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset sekä vieraat ihmiset alkoivat kohdella heitä ulkomaalaisina sen jälkeen, kun he olivat ottaneet huivin käyttöön. Kaiken edellä mainittujen erilaisuuden kohtaamisen ja kunnioittamiseen liittyvien parannustarpeiden vuoksi on perusteltua lisätä tietoa muun muassa islamista sekä muista uskonnoista eri ammattiharjoittajien keskuudessa. Pyrkimyksenä tulisi olla ihmisten kohtaaminen huomioiden se, ettei yksikään uskonto ei kuitenkaan tee ihmisestä hyvää tai huonoa ja ihmisen toimintaan vaikuttavat paljon monimutkaisemmat sosiokulttuuriset ja psykologiset tekijät kuin yksilön usko.

”Jokainen elää niinku osaa. Ja tekee niinku ymmärtää... Eikä kukaa muukaa niinku ei-muslimi ei sekää mieti ku se lähtee aamulla et mitäköhän toi bussipysäkillä oleva miettii mun takista, ei ihmiset elä sillee. Sit pitää vähän komentaa sitä itsetuntoa et minä olen minä. Tätä mä toivon muslimisiskoille. Mä oon nuoresta asti ollu sellanen et pää pystyyn. Opettaja haukku mun farkut, mitä sitte, mä tykkään. Tää on mun elämä. Ja just sen et minkä ikäsenä vaan, minkä ikäsenä vaan, sä voit muuttaa elämääs.” – nainen

LÄHTEET

Dominelli, L. (2010). Globalization, contemporary challenges and social work practice. *International Social Work*, 53, 599–614.

Dutton, Y. (1999). Conversion to Islam: The Qur’anic paradigm. Teoksessa C. Lamb & M. D. Bryant (toim.), *Religious Conversion: Contemporary Practices and Controversy* (s. 151–165). Lontoo ja New York: Cassel.

Bergema, R. & van San, M. (2019). Waves of Black Banner: An Exploratory Study on the Dutch Jihadist Foreign Fighter Contingent in Syria and Iraq. *Studies in conflict & terrorism*, 2019, 42, 636–661.

Geelhoed, F., Staring, R. & Schuurman, B. (2019). *Understanding Dutch converts to Islam: On turbulent trajectories and (non-) involvement in jihadist movements*. ICCT Reserach Paper, International Centre for Counter-Terrorism the Hague. Haettu osoitteesta <https://icct.nl/app/uploads/2019/08/ICCT-Geelhoed-Staring-Schuurman-Understanding-Dutch-Converts-to-Islam-August2019.pdf>.

Granqvist, P. (2002). Attachment and Religiosity in Adolescence: Cross-Sectional and Longitudinal Evaluations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 260-270.

Grönstrand, E. (1991). *Islaminuskoon kääntyneet suomalaiset*. Arabian kielen ja islamin tutkimuksen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto: Aasian ja Afrikan kielten ja kulttuurien laitos.

Haataja, A. (2010). *Suomalaiset muslimisiskot – Kokemuksia ”kulttuurien välissä”*. Sosiaalianthropologian pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto: Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.

Hajjar, A. (henkilökohtainen tiedonanto, 16.11.2020)

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2009). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Hämeen-Anttila, J. (2004). *Islamin käsikirja*. Keuruu: Otavan kirjapaino.

Kananoja, A. (2016, syyskuu). *Viisi näkökulmaa sosiaalityön tulevaisuuteen*. Esitelmä pidetty seminaarissa 30.9.2016 Sosiaalityö ja sen osaaminen muuttuvissa rakenteissa / Huoltaja-säätiön seminaari.

Ketola, K. (2011). Suomalaisten uskonnollinen suvaitsevaisuus. Julkaisussa K. Ketola, K. Niemelä and H. Palmu, *Uskonto suomalaisten elämässä. Uskonnollinen kasvatus, moraalit, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokirjasto, Tampereen yliopisto.

King, E. (2016). Pathways to Allah: Female Conversion to Islam in Australia. *Islam and Christian-Muslim relations 2017*, 28, 453–472.

Lofthland, J. & Skonovd, N. (1981). Conversion Motifs. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 20, 373–385.

Lehtinen, I. (2004). Suomalaiset muslimit: käännyneiset tai islamiin palanneet. Teoksessa K. Kouros & s. Villa (toim.), *Ihmisoikeudet ja islam* (s. 236–245). Helsinki: Like.

Leinonen, K. (2014). *Neuvottelu suomalaisuudesta islamiin kääntyneiden naisten blogikirjoituksissa*. Sosiologian pro gradu – tutkielma. Helsingin yliopisto: Valtiotieteellinen tiedekunta.

MacLure, M. (2013). Classification or wonder? Coding as an analytic practice in qualitative research. Teoksessa R. Coleman ja J. Ringrose (toim.), *Deleuze and Research Methodologies*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Malmirinta, L. (2017). *The Process of Becoming Muslim: Analyzing the Post-Conversion Processes of Finnish Muslim Convert Women*. Lähi-idän tutkimuksen pro gradu – tutkielma. Helsingin yliopisto: Humanistinen tiedekunta.

Mansson McGuinty, A. (2006). *Becoming Muslim: Western Women's Conversions to Islam*. New York: Palgrave MacMillan.

Martikainen, T. (2008). Muslimit suomalaisessa yhteiskunnassa. Teoksessa T. Martikainen, T. Sakaranaho ja M. Juntunen (toim.), *Islam suomessa: Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa* (s. 62–84). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Muhammed, H. (2011) *Yhtä erilaiset. Islam ja suomalainen kulttuuri*. Helsinki: Teos.

Midden, E. (2018). Rethinking "Dutchness": Learning from the intersections between religion, gender and national identity after conversion to Islam. *Social Compass* 2018, 65, 684–700.

Paloutzian, R. (2014). Psychology of Religious Conversion and Spiritual Transformation. Teoksessa L. Rambo ja C. Farhadian (toim.), *The Oxford Handbook for Religious Conversion* (1. painos) (s. 209–239). New York ja Oxford: Oxford University Press.

Pauha, T. (2018). *Religious and national identities among young Muslims in Finland A view from the social constructionist social psychology of religion*. Helsingin yliopisto, humanistinen tiedekunta.

Pewin tutkimuslaitos (2015). *Religious Composition by Country, 2010-2050*. Haettu osoitteesta <https://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projection-table/2020/number/all/>.

Pewin tutkimuslaitos (2018) *Being Christian in Western Europe*. Pew Research Center.

Rambo, L. R. (1993). *Understanding Religious Conversion*. New Haven: Yale University Press.

Raittila, P. & Maasilta, M. (2008). Silmäyksiä islamin esittämiseen suomalaisessa journalismissa. Teoksessa T. Martikainen, T. Sakaranaho ja M. Juntunen (toim.), *Islam*

suomessa: Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa (s. 225–243). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Rambo, L. R., & Farhadian, C. E. (1999). *Converting: stages of religious change*. Teoksessa C. Lamb & M. D. Bryant (toim.), *Religious Conversion: Contemporary Practices and Controversy* (s. 23–34). Lontoo ja New York: Cassel.

Roald, A. S. (2006). The Shaping of a Scandinavian “Islam”: Converts and Gender Equal Opportunity”. Teoksessa K. van Nieuwkerk, (toim.), *Women Embracing Islam: Gender and Conversion in the West* (1. painos) (s. 48–70). Austin: University of Texas Press.

Sakaranaho, T. (2008). Arabian aavikoilta Helsingin lähiöihin. Teoksessa T. Martikainen, T. Sakaranaho ja M. Juntunen (toim.), *Islam suomessa: Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa* (s. 62–84). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Schütz, A. (1960). *Der sinnhafte Aufbau der sozialen Welt. Eine Einleitung in die verstehende Soziologie* (2. painos). Vienna: Springer. Ref. Wohlrab-Sahr (2006).

Sipilä, S. (2012). *Islam, identiteetti ja naiseuden tuottaminen suomalaisten musliminaisten blogeissa*. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto: yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö.

Talentia (2017). *Arki, arvot ja etiikka: Sosiaalialan ammattihenkilöstön eettiset ohjeet*.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 3/2019. Haettu osoitteesta https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf.

Van Nieuwkerk, K. (2006). Gender and Conversion to Islam in the West. Teoksessa K. van Nieuwkerk (toim.), *Women Embracing Islam: Gender and Conversion in the West* (1. painos) (s. 1–16). Austin: University of Texas Press.

Wohlrab-Sahr, M. (2006). Symbolizing Difference: Conversion to Islam in Germany and the United States. Teoksessa K. van Nieuwkerk (toim.), *Women Embracing Islam: Gender and Conversion in the West* (1. painos) (s. 71–94). Austin: University of Texas Press.

LIITEET

Liite 1**Suostumuslomake**

Tutkimuksen työnimi: Islamiin palanneet suomalaiset

Tutkimuksen tekijä: Maria Virtala, Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta

Tutkimuksen tavoite: Maisterintutkielmani tavoitteena on tutkia sitä, millainen islamiin palanneiden kääntymisprosessi oli ja miten islamiin palaaminen on vaikuttanut yksilön sosiaalisiin suhteisiin sekä yhteiskunnan suhtautumiseen.

Haluan osallistua haastatteluun aiheesta ”Islamiin palanneet suomalaiset”

Annan suostumukseni siihen, että sosiaalityön opiskelija Maria Virtala haastattelee minua ja nauhoittaa haastattelun. Tutkijalla on lupa käyttää aineistoa tutkimuksessaan. Aineistosta hävitetään tunnistetietoni. Nauhoite ja muut aineistot hävitetään tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Vain tutkijalla on oikeus tutustua aineistoon. Aineisto säilytetään niin, etteivät ulkopuoliset pääse siihen käsiksi. Minulla on oikeus milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen, mutta jo kerättyä aineistoa voidaan käyttää tutkimuksessa. Olen perehtynyt tutkimuksen tavoitteeseen ja tarkoitukseen. Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen ja annan luvan nauhoitetun aineiston käyttöön yllä mainitussa tutkimuksessa.

Aika ja paikka _____

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

Toivon, että maisterintutkielma lähetetään minulle sähköpostitse tutkimuksen valmistuttua:

_____ Kyllä _____ Ei

Sähköpostiosoitteeni _____

Liite 2**Taustatiedot**

1. Ikä? _____

2. Ammattisi? (rastita oikea vaihtoehto)

☐ Johtajat	☐ Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.
☐ Erityisasiantuntijat	☐ Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät
☐ Asiantuntijat	☐ Prosessi- ja kuljetustyöntekijät
☐ Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	☐ Muut työntekijät
☐ Palvelu- ja myyntityöntekijät	☐ Työtön
☐ Sotilaat	

3. Koulutustaustasi? (rastita oikea vaihtoehto)

- Perusaste
- Toinen aste (lukio, ammattikoulu)
- Opistoaste
- Alempi korkeakouluaste ja ammatillinen korkea-aste
- Ylempi korkeakouluaste
- Tutkijakoulutusaste

4. Perhetilanne (rastita oikea vaihtoehto)

- Naimaton
- Avoliitossa
- Naimisissa
- Lapsia

Kumppanini kuuluu samaan uskontokuntaan kyllä ei, mikä uskonto

_____

5. Syntymämaa ja missä maassa olet asunut viimeisen kymmenen vuoden ajan?

_____

_____

6. Minä vuonna palasit islamiin? _____

7. Mihin islamin suuntaukseen kuulut?

_____

8. Oliko uskonto osa omaa kasvatustasi?

- Paljon
- Jonkin verran
- Vähän
- Ei ollenkaan

Jos vastasit paljon, jonkin verran tai vähän niin mikä uskonto ja millä tavoin?

_____

Haastattelukysymykset

1. Minkälaisena koit elämäntilanteesi ennen islamiin palaamista?
2. Koetko, että elämässäsi oli jokin tietty hetki tai ajanjakso, jolloin muutosprosessisi islamiin palaamiseesi alkoi? Koetko käyneesi läpi elämässäsi jonkintasoista elämänmuutosta ennen islamiin palaamista?
3. Mitä islam sinulle merkitsee?
4. Oliko sinulla joku tietty ihminen, jonka kautta tutustuit islamiin ja miten tutustuit häneen? Oliko hän aktiivinen kertomaan islamista? / Miten tutustuit muslimiyhteisöön?
5. Kun aloit tutustumaan enemmän islamiin sekä muihin muslimeihin, koitko epäilyksiä ja haasteita? Mikä puolestaan kiinnosti ja vetosi?
6. Onko jokin tiettyä hetkeä, kun aloit identifioimaan itsesi muslimina?
7. Millaisena näät elämäsi ennen islamiin palaamista nyt taaksepäin katsottuna? Mitkä olivat suurimmat muutokset tai seuraukset sinussa ja elämässäsi islamista palaamisen seurauksena?
8. Miten islamiin palaaminen on vaikuttanut sosiaalisiin suhteisiisi sekä arjen tilanteisiin?
9. Millä tavoin ”harjoitat” islamia ja miten muslimina olo näkyy päivittäisessä elämässäsi?